

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Lucae Opalenii. Marsalci Curiae Regni Poloniae. Seu
(Anagrammatice.) Pauli Næoceli De Officiis Libri Tres**

Opaliński, Łukasz

Amsterdami, 1668

Liber Officiorum Secundus. De Charitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46825](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46825)

L I B E R
O F F I C I O R U M
S E C U N D U S.

De Charitate.

Nsistendo factæ divisioni Officiorum, postquam ea differui, quæ ad Probritatem putavi pertinere; aggredior *Officia Charitatis*: eum invocans, qui Charitas ipsa est: ut veram ejus arcanamquæ vim, aperiam mortalibus, ac instillem. Hanc itaque

Definitur Charitas. ut novâ, nec hæctenus usitatâ methodo, ac ratione explicem: primùm ita definiam.

Charitas, est propensio animi erga proximum, benigna. benigna: benevola: benefica. Benigna imprimis: nempe, *judicium & sensum de proximo*, quàm maximè bonum, retinens: cuncta ejus, *vel probando: vel tolerando: vel amanter corrigendo.*

Benevola in apprecatione, voto, studio ut bene illi sit: & dum est, gaudio: & congratulatione. *Benefica* denique: libenter & copiosè opitulando necessitatibus ejus: id est, opera, ut vocant, misericordiæ, promptè erga illum, & largiter exercendo.

Debita à communi ortis. Debita verò prorsus humano generi: quòd uno parente satum, cognationem agnos-

certe

cere meritò debet: & ex illâ mutuum habere amorem. Etenim, cùm non animalia modò, ejusdem speciei congregentur, conciliante natura; sed inanimata quoque, & sensu carentia, conjungi quodammodo appetant; idquè pondere, sympathy, ac propagine testentur; Quantò magis id homini conveniet, cui non alia natura, quàm ratio est? ut nempe sui generis societatem quærat: concordiam appetat: commune norit bonum: impleat officium: id est, mutuam exercent charitatem.

Amare certè & amari, itemquè sibi mutuò prodesse, natura suadet *Nature* exigitquè: *ductu.*

Eique obsequentem hominem, homini non posse nocere, apertum est. Nam si noceret: aut id putaret non iniquum, aut non pejus, malis corporis & fortunæ.

Si primum: quid cum eo differas (inquit Cicero) qui hominem ex homine tollit?

Si alterum: erraret in eo, quòd ullum malum, gravius malo animi putaret. Naturalis ergo Amor & Amicitia. Contra

Naturam verò, *ἀφιλία*: divisionis, discordiæ, & demum interitus parens. *Amoris vacuitas.*

Quodsi Charitas, vel ipsius naturæ & rationis ductu, homini propria: quantò *Et denique jussu Dei.* magis jussu Dei? Hoc mandatum ejus

primum, & maximum, ut illum diligamus toto animo. Suppar autem ei alterum, ut proximum. Suppar inquam:

Justi

Justi namque experimentum est unicum, actio cum proximo. *Non enim amare Deum potes, quem non vides, si proximum odisti, quem vides.* Et si Deum verè amas; nempe bonum tuum; necesse est, ut ames proximum: qui æquè tecum ad amandum eum factus est. Nam quæ tertio congruere tenentur, inter se congruant necesse est: Amorem ergo Dei, Amor proximi necessariò consequitur.

Itaque exactè habenda est.

Diligamus itaque invicem. Nam plenitudo legis, dilectio. Quam nisi habeam, (inquit Apostolus) nihil sum: nihilquè profunt reliqua virtutum officia. Et cum à Discipulo Christi peteretur, cur eam toties ingeminaret; quia præceptum Domini est, inquit: & si solum fiat, sufficit. De hac igitur libro hoc agam: & quâ ratione exactè præstari possit; tribus Capitibus ostendam.

C A P U T I.

Qualis Charitas in statu innocentiae fuisset: & quoniam tam exacta post peccatum haberi non potuit; ex illius defectu, de origine Furis.

Causa adfertur cur inquirenda est charitas primitiva.

DE Charitate dicturo, operæpretium imprimis videtur indagare: qualis Virtus ista fuisset, in sua Origine, & velut fonte, id est, in statu innocentiae. Cùm

Cùm nempe homo, nulla labe infectus, imitator fuisset divinæ bonitatis: eam erga proximos exercendo. Operæpretium hoc inquam inspicere: quò in statu hoc, multifariam vitiatæ Charitatis; primitivam illam, quàm maximè æmulemur: ut ex defectu ejus ortum Jus, ad illam, quoad fieri potest, revocemus: aptemusque. Dicam igitur hoc Capite tria. *Tripartitò ostendam statum Charitatis primitivæ. ta capitis* Deinde deducam illam *talem post peccatum divisio.* *subsistere non potuisse.* Tertiò illam, *inducto Fure, sarcire,* ac reparare, necessarium fuisse evincam.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Statu Primitivæ Charitatis.

COgitanti itaque *de Primitiva Charitate*, in mentem primùm venit: illam, *Charitas primitiva*, tres dotes, quibus & perficeretur, & conservaretur, necessariò habituram fuisse. Nempe, lubentem inter se *æqualitatem*: Rerum omnium *Communitatem*: Omnis oneris à se vicissim exigendi *Immunitatem*. Optimè enim Charitas mutua retinetur, primùm inter pares: deinde nihil ut suum usurpantes: postremò nihil à se vicissim velut debitum requirentes. Paritas seu *Habuisse* *æqualitatem.* *Æqualitas prima genitrix Charitatis.* Cùm *tem.* namquè naturaliter se quisque amet; ideo & *sibi*

sibi similem : id est parem & æqualem. *Nam in illo seipsum*. Unde illud : quòd Amicitia pares aut accipiat , aut faciat.

Communitatem.

Communitas deinde , altera ejusdem origo. Cùm enim præcipua dissidii causa esse soleat , à pluribus usurpatio ; rei alicujus , quæ pluribus non potest sufficere ; ideo inductâ Communitate , & provisâ cunctis æquali sufficientiâ , (quæ necessariò fuisset in communi vita) Charitas facile constabit.

Immunitatem.

Immunitas denique auctrix Charitatis erit. Quia gravis & servilis , ideoquè odiosa est , exactio debitæ obligationis : quâ sublatâ , Charitas manet , sponte ac liberè supplens , quod extorquebat obligatio.

Ea dotes faciles innocentiæ.

Porro triplex hæc dos Charitatis , facile in statu vitæ innocentis , haberi potuisset. Nam *Æqualitas* manasset : primùm *ab Æqualitate Conditionis* , quâ creti furnus : & per quam , omnia habuissimus æqualia : Deinde *ab eximia quadam bonitate* : quæ non permisisset , viribus parare potestatem : quæ naturaliter cuique in se tantum est , eaque libertas vocatur.

Quòd in singulis ostenditur

cùm *sibi quisque adultus ad omnia suffecisset* : (prolem enim teneram excipio) opus non habuisset alieno obsequio. Communitas item omnium rerum , facile constitisset. Nam occupatio , & dominium , & possessio , inutilis prorsus foret : cùm eam suffi-

sufficientia, & parabilitas rerum, sponte
 provenientium, superfluum fecisset. De-
 nique Immunitas mutua foret: & extor-
 sio obligationis necessariò cessasset. Cùm,
 ut alter alteri munifex esset: nec ullius ne-
 cessitas egeret: nec quisquam exigeret:
 sed voluntati tribuentis relinqueret. Quan-
 quam nec tribuere opus foret: cùm in
αὐταρξία cujusque, benevolentia tantùm, Sui suffi-
 vix beneficentia, locus esset. Et hic fu-
 cientia.
 turus fuisse videtur, status exactæ ac con-
 Itaque ut
 summatæ Charitatis. In quo, lege, aut
 scripto
 scripto jure opus non fuisset: cùm sine
 jure opus
 non fuis-
 set.
 malâ libidine, & concupiscentiâ, eoque
 fine pœna, aut coercitione, agere po-
 tuissent.

PARS CAPITIS SECUNDA.

De Impossibilitate Primitivæ Charitatis.

CORRUPTO verò, per peccatum primi
 Parentis, genere humano: nullo mo-
 do, ejusmodi Charitas, potuit retineri.
 Nam in pœnam peccati, invasit Nos, pri-
 mum *Infirmitas*: dum pulverem Nos ef-
 fe; facilem dissipari, primo Parenti à
 Deo dictum, & simul factum est. Deinde
Indigentia, dum ab eodem sterilem alendis
 Nobis terram, spinas tantùm & tribulos
 suapte germinantem, accepimus. Postre-
 mò *Labor accessit*, cùm in sudore vultus,
 pane vesci, jussi & damnati sumus. Hæc
 tria

*Hac di-
Etas dotes
sustulere.* tria verò Æqualitatem exuere, proprietatem quærere, obligationem pacisci, cœgerunt.

*Sed sub-
venit in-
firmitati
potestas.* Etenim ad *auxilium Infirmitatis*, necessariò *debilioribus* ferenda: *validioribus* verò ad *maiores commoditates*, viribus paranda: & ne privatim parta, *nimiùm excresceret*, tandem, consensu, Civitati deferenda fuit potestas. Tollenda verò Æqualitas, per quam Charitate cessante, nec hospes ab hospite tutus, nec sibi sufficiens quisquam erat.

*Indigen-
tia domi-
nium.* Deinde: Cùm etiam *non sufficerent* nobis, quæ ad usum vitæ pertinent, ea verò, naturæ seipsam conservantis ductu, *acquire quisque sibi mallet, quàm relinquere alteri*: In communi omnium Indigentia, *ad occupationem ventum est*: ut quod quisque primus manu apprehendisset, vel pede calcatum limite signasset, id ei, eripere alteri, fas non esset. Ita necessariò Communitas, (aucto præsertim genere humano, & non habente sufficientiam) paulatim sublata, rerum omnium, quæcunque occupari potuerunt.

*Laboris
obligatio
seu opis
alienæ
exactio.* Tertio denique: Quia *labor gravis, & onerosus* nimiùm erat; nec suus cuique sufficiebat; *obligatione varia*, ad operas præstandas, fructus ex iis tribuendos, ac communicandos, se mutuò obligare, ac *obstringere, & promissa, pacta, Contractus,*

ctus, exactè exigere, necesse fuit: Immunitate sublata. Præsertim cùm etiam conjunctim, & in commune laborem impendere non minùs grave foret. Nam opera in rebus parandis, & usus in consumendis par omnibus esse debuisset: quod deficiente Charitate fieri non poterat.

Ad hanc corporis miseriam, quæ Charitatem illam Primitivam, ægrè permittit retinere, accessit illa, quæ animum *corruptit, triplex Concupiscentia: auxitquè* Ex concu- piscencia Charitatis noxa. immensùm *impedimenta, mutue dilectionis.* Per hanc etenim, non contenti homines, necessitati subvenire; ultra ejus exigentiam, appetière inania, & superflua, id est mala. Illecebras nempe Corporis, blandimenta fortunæ, & inanis gloriæ, fastus, & elationis varia nutrimenta: quæ fat, retegendo vitia, quibus scatet genus humanum, recensui. Ita Avaritiâ præcipuè, & Ambitiô Charitatem sustulit: Et fere interitus. *rupit concordiam: vim & bellum intulit: & exinde Æqualitatem, Communitatem, Immunitatem penitus extinxit.* Quæ non extinguenda omnino erant, sed ad certum modum & temperamentum, reducenda.

PARS

PARS CAPITIS TERTIA.

De necessitate Juris scripti, ad Societatem Civilem (cujus origo ostenditur) retinendam.

*Jus institutum re-
paravit
Charitatem.*

Facit ergo hoc & præstat Juris scripti institutio. Quæ necessariò subsequi debuit, *potestate, & obligatione introducta.* Nisi enim hæc jure temperata essent, perpetuum diffidium, bellum, & dissociatio generi humano imminebat. Si enim liberum cuique fuisset, subjugare quos vellet, occupare quæ vellet, adstringere quocunque modo vellet, vi & armis omnia agerentur. Cùm præsertim par quoque libertas esset, renitendi & resistendi, & fas tam propulsandæ violentiæ, quàm inferendæ. Itaque æterna semper odia mortales gererent, nec coeptus unquam cederet ex animis furor, & arma fortior ac felix teneret, infelix verò ac victus studio ultionis nova compararet. Ac denique ferina vita & belluina rabies, & interitus Societatis, inter homines, jure non constituto esset.

*Alioqui fera vita
hominum
fuisset.*

*Societatis
civilis or-
tus, pro-
gressus,
& con-
summatio*

Porro Societatis origo, est, *mutua sui indigentia: illitium sermo: initium proles: progressus familia: consummatio Civitas: ejus autem anima Jus.*

His inquam gradibus crevit forma Civitatis,

vitatis, & hinc petenda est intima ejus *Causam*
causa. Quia enim mutuæ opis Indigentia *habet In-*
inter nos evidens erat; (Cum uti supra *digentiã*
dixi, infirmam, omni præsidio destitu- *mutuam.*
tam, rerum externarum egentem, con-
ditionem fortiti sumus) Ideo nisi com-
muni ope ac viribus fulciremur, interire
nobis necesse foret. Quemadmodum au-
tem membra singula, varia functione ac
ministerio, usui & commodo sunt toti
corpori: Ita diversa multorum officia,
munia, operæ, artes, labores in commu-
ne Societati consulunt: se vicissim juvant:
& Socialem vitam, omnino expetibilem *Instru-*
faciunt. Præsertim verò cum accedat, *mentura*
non aliâ causâ, quàm colloquii & conver- *ejus ser-*
sationis datus nobis sermo: quo ad Con- *mo.*
sociationem & commercium allicimur,
alioqui frustra eo instructi, à Natura seu
Deo. Hinc & literæ inventæ, quibus, ab-
sentibus etiam, immo & posteris loqui-
mur, & memoriam majorum retinemus.
Conamurquè earum beneficio, velut
præsentes conjunctosquè habere, qui e-
rant, & qui fuère. Tanta est consociatio-
nis appetitio. Initium Societatis Prolem *Initium*
feci. Etenim conciliante naturâ, prima *sumit à*
est inter Parentes, & Natos, caritas. Ea *prole.*
verò jubet, quod genitum, fovere, cu-
rare, educare. Incipit itaque exinde, ho-
mo non solus esse: nec sui tantùm curam
gerere,

Unde Fa- gerere, sed Societatem inire, è qua, pro-
milia. dit Familia. Quæ ex Matre, Patre, Filio,
 & Servo constat & domum, variè aucta
Et demùm facit. Deniquè ex Confociatione Familia-
Civitas. rum, Vicus, Oppida, Urbes, ex illis
 verò mutuo fædere vinctis, & communi
 rectore, ac formâ certâ summi imperii
 constitutis; Magna illa unius populi Ci-
 vitas ortum habet. Cujus animam dixi
 jus esse. Ut enim eo fruamur, violentiæ
 ac injuriæ securi; multitudo, in unius
 populi corpus, coaluit.

Jus ad *Jus verò*, (prout rectè divisit, si factæ
personas divisioni institisset, eamquè sensu alio po-
est pote- fuisset Justinianus:) *vel ad personas perti-*
stas. *net, vel ad res, vel ad Actiones.* Personis
Ad res respondet *Potestas*: rebus *dominium* seu
dominium possessio: *Actioni Obligatio.* Hæc tria,
 inquam, ad certum modum jus redigit,
Ad A- ordinatquè. Ita ut & sarciri possit Char-
ctiones *tas, societasquè retineri: & nihilominus*
obligatio. ad conservationem sui sua cuique constare
 commoditas.

Has par- Hasce autem humani juris partes, spe-
tes juris ciesquè, introductas, ut ostensum; ne-
saxit cessitate ipsa *comprobarvit Deus præscripto*
Deus *Decalogo* *Decalogi* Hebræis quidem tantùm primitus
 dato: Sed etiam & Christianos meritò
 obligante. quippe cùm socialis vitæ vim
 totam exactè contineat. Nam post capi-
 ta, quæ *ad Deum & pietatem pertinent;*
 pri-

primum nempe & tertium; reliqua recensitas juris species evidenter complectuntur. *Ejus præcepta ad potestatem pertinentia.*
Ad potestatem enim refertur imperatus *capite quarto honor parentum: id est majorum superiorumque*; & qui nostro bono & commo nobis præfunt: omnes enim hi merito vice parentum habendi: debeturque iis ex hoc præcepto, veneratio & obsequium. Deinde eodem pertinet, & *prohibitio occidendi, capite quinto*. Nam dum vis iniqua arcetur, & violenta potestas contra fas usurpata vetatur, hoc ipso legitima constituitur. Quinimo & *adulteria capite sexto ideo vetita*, quia per illa naturalis potestas (de qua mox) violaretur: ac interiret. Hæc sunt quæ potestatem spectant. *Ad dominium verò & possessionem firmandam, furta prohibentur & alieni omnis concupiscentia: capitibus septimo, nono, & decimo*. Denique *ad obligationem stabiliendam, capite secundo, sancitur juramenti religio*: dum vanum seu irritum vetatur. Tum verò octavo *fides & veritas*, id est fundamentum sponsionum præcipitur: dum falsidicum testimonium prohibetur. Atque ita tota, quod *Ob tantam auctoritatem teneri hoc jure.*
 juris humani ratio, divina auctoritate constituta firmataque est: & tabulis illis (ut Tertullianus loquitur) coelestis edicti, & sanctissimæ legis sancito, potestas, dominium, ac obligatio appro-
 F ba-

pro-
 ilio,
 ucta
 ilia-
 illis
 nuni
 perii
 i Ci-
 dixi
 ntia
 nius
 actæ
 o po-
 erti-
 onis
 feu
 ria,
 git,
 mari-
 inus
 tare
 spe-
 ne-
 ripto
 litus
 eritò
 vim
 api-
 ent;
 pri-

bata. Ideoque meritò teneri nos hisce vinculis oportet, quæ necessitas invexit, Deus probavit, & Juris institutione retinere, certo modo, ac ratione injunxit.

C A P U T I I.

Ostenditur quid sit Jus, & quotuplex, & quales esse inter homines debeant, recensita ejus partes, & Species.

Definitio Juris. **P**Atet apertè ex antecedenti Tractatione, *Jus* ita commodè definiri posse: ut sit *Regula conservanda inter homines Charitatis*, seu Societatis: idquè post introducta in usum ea, quæ ei repugnare videntur.

Origo ab æterna Dei lege. Hujus Regulæ fons est & origo, Verum: quod inest Divinitati, velut lex quædam æterna & immutabilis *Recti ac boni*: à qua tota Juris ac Justitiæ natura manat ac derivatur. Partim enim æternam legem hanc, *Quæ partim nobis insita.* ejusquè rationem, Deus, naturæ rationali, dum eam crearet, indidit: (alioqui rationalis non esset, si rationis istius expertus esset:) unde fluxit illa ante peccatum nobis insita, & post peccatum non penitus extincta, Notio, eorum, quæ naturæ nostræ conveniunt: Exinde verò ortum, quod vocatur *Jus naturale*. Partim voluntario sancito nobis promulgavit: unde *Jus Divinum*, quod vocant *Positivum*.

Partim promulgata.

vum. Cui inest quidem eadem ratio, sed non expressa, & supremi justissimique Conditoris voluntate velut tecta; cui jus est, ita sancire quædam, ut sanciti sui ratio non reddatur. Ejusmodi verò Jus; aut ipsemet dedit Judæis per Moysem, & Nobis in Christo: aut vicariæ suæ potestati reliquit: cui ligandi quidvis, ac solvendi, facultatem concessit: cum rati habitionis promisso. Unde Jus Ecclesiasticum seu ^{Partim} Canonicum. ^{constitu-} Partim denique permittit ^{tione hu-} eandem æternam legem exprimere hu- ^{mana,} mana Constitutione, (quæ ut sit justa, ^{Dei per-} conformis illi, aut certè nullo modo con- ^{missi, ex-} traria esse debet:) inde verò est ^{pressa.} Jus Hu- ^{manum.} Quod vel usu, & consuetudine, nationum receptum, *Jus Gentium* nominatur: vel legibus cujusque populi seu Civitatis descriptum; *Jus Civile* dicitur.

Totum verò hoc simul sumptum, ali- ^{Et ali-} quid homini posse, habere, agere, aut ^{quid ve-} *vetat*; nempe *illicitum*: aut *permittit*; nem- ^{tat, per-} *pe licitum*: aut *præcipit*; nempe *debitum*. ^{mittit, ju-} *bet.*

Quanquam si propriè loquendum est, quod *vetatur*; *nefas*: quod *permittitur*; *fas*: quod *jubetur*; *jus* est.

Hac origine ac partitione Juris demonstra-
strata, superest, ut cum superiori capite
ostenderit: quod tria hæc; Potestas nem-
pe, Dominium & Obligatio, necessa-
riò quamvis introducta, imò & Divino

approbata edicto, adversarentur tamen Charitati, nisi Jure temperata, & ad certum modum reducta sint; Superest inquam, ut modus hic circa singulas hæc partes explicetur, deinceps: & ex illo *liciti, vetiti, jussi denique*. tota ratio, ac regula statuatur. Sit itaque.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Potestate prima Juris Specie.

Necessitas inter homines potestatis ostenditur.

Regi & regere.

Eaque triplex esse declaratur.

POST sublatam Æqualitatem, quæ (ut superius ostendi) in statu corrupto manere non potuit, *Potestatem certatione constitutam*, hominis in hominem fieri ἀρχὴν ἢ ἀρχοῦσα; necessarium omnino fuit. Causa est: quia nec sine Societate homo sibi sufficiebat, nec Societas retineri potuit, nisi quidam regerent, quidam regerentur. Nam *cum & Æqualitas constare non posset; & omnes imperare mallet, quam parere;* non Societas tranquilla, sed certamen continuum fuisset de principatu; *nisi illud, aut natura, aut vis major, aut consensio finivisset.* Quæ tria triplicem fecerunt Potestatem. Prima est *naturalis & Necessaria*, in Uxorem, prolem, ac naturâ, regiminis indigum: Altera *violenter acquisita*, in servos: Tertia *sponte concessa, & delata imperantibus.* De singulis consueto compendio dicam.

De

De Potestate Naturali,

POTestatem Naturalem, In Uxorem con-
 fert primum *Jus naturæ*, quod jubet
 præstantiorem sexum, firmiorem, for-
 tiorèquè, sequiori, infirmiori, & im-
 becilliori præesse. Idem *Jus Divinum*
 præcipit, dum sub potestate Viri, fæmi-
 nam constituit. *Jus demum humanum*
 & consuetudine, & lege, id implevit.
 Uxorem ergo decet dirigere, sed simul
 & diligere. Nam imperium hoc amoris,
 & Charitatis esse debet: nempe erga com-
 parem, thori & vitæ fociam, castam,
 probam, viri, liberorum, domus stu-
 diosam, ac sollicitam: *quæ si talis non est,*
sæpe vitium ex eo mariti. Prudens certè, re-
 get eam leni fræno: retinens ac procurans
 maximè concordiam, nempe Matrimo-
 nii, & ornamentum: & suave ac unicum
 condimentum. Qui verò magni hujus
 Sacramenti status, conditio, obligatio,
 quæ conjugales leges, quamvis hoc loco
 facilè potuissent recenseri; tamen quia
 cuncta hæc, usu tot scriptorum trita,
 & apud eos obvia ubique habes, ideo
 meritò hic, ubi compendio studemus,
 omittenda.

Potestas
viri in fæ-
minam.

Sed blan-
da ut in
compa-
rem.

Quod do-
cebunt
Matri-
monii le-
ges.

Sequitur verò pars altera Naturalis Po-
 testatis, nempe *in prolem*: quam eadem
 natura propter beneficium genituræ, nutritio-
 nis,

Potestas
Parentiũ
in prolem.

nis, educationis parentibus confert: & ob authoritatem ætatis ac senii conciliat: *Deus* verò, sub pœna immaturæ mortis præcipit: *Fus* denique humanum ubique gentium retinet: Legibus verò olim Romanis severrimè, & ultra morem aliorum populorum, Emancipatione ad libitum Parentum data, & ante eam, non minore eorum in prolem, quàm in servos potestate.

*Officium filii im-
puberis.* Sed si ad examen rectæ rationis reduci res debet, commodè ex Aristotele *tria liberorum tempora*, vir distinxit eruditus. Primum tempus est *imperfecti judicii*, quo planè sunt sub herili potestate: dum heres, quoadusque parvulus est, nihil differt à servo. Æquum autem, ut qui se regere nequit, regatur aliunde: convenientiùs verò non potest, quàm à Parente. Secundum tempus *Liberorum*, *cùm jam judicium illis ætate maturuit, non tamen sunt extra familiam*. Tum subesse, debent arbitrio parentum, non aliæ eorum actiones; quàm quæ ad familiam momentum habent. Convenire enim debet pars cum ratione integri. Tertium tempus, *cùm jam extra familiam exeunt*: tum jam plenè sui juris sunt: manente tamen semper honoris & observantiæ debito, cujus causa perpetua est. Hæc ille.

Adulti.

*Emanci-
pati.*

Itaque *Parentes debent liberis educationem*:

nem: ut nempe quod suscepere, tollant: *Officium Parentis erga filios.*
 (nam exponere aut perimere nefas: quia non toti ab illis sumus, alienum autem non licet perdere:) Alimenta præbeant: nam frustra tollerent, ni sustentarent. Et denique, quæ ad bene recteque vivendum sunt, procurent, ac prospiciant, memores, non sibi illos tantum, sed Deo, Familiæ, Patriæ genuisse. *Parentibus verò debetur primùm obsequium, & semper honor.*

Ubi verò iis orbatur proles, eaque immatura, & quæ per ætatem tueri se nequeat; Et rationis ipsius ductu, & gentium omnium instituto, locum obtinent *Tutores*: id est (ut Jurisconsulti derivant) pupilli Tutores. Hi aut testamento dantur: aut proximiori adgnatione obveniunt: aut à supremo Magistratu assignantur: cum potestate, quam apud Jurisconsultos, unà cum officio descriptam habes. Est profectò functio, cum exactè impletur; eximii sed admodum rari meriti. *Officium Tutorum.*

Pars tertia Naturalis potestatis est in eos; quos Aristoteles vocat naturâ *Servos*: nempe tali ingenio præditos, ut regi ac gubernari necessariò indigeant: & (ut cuidam dictum) * *Domino opus habent.* Talibus ergo ita præesse oportet, ut profis. *Potestas in servos ingenio.* * *Etiam ad Curatores refertur.*

De Potestate Acquisitâ.

Potestas servitutis acquisita. **P**otestas Acquisita, fit, prout dixi; vi majore. Quæ triplex esse potest. *Privata.* *ma propria miseriæ* ejus qui necessitatibus vitæ adeo est destitutus, ut cogatur se tradere alteri ad perpetuam operam, pro alimento & tegumento. Altera est *Pœne* ob delictum capitalis, quæ commutari potest in servitutem. Tertia *justi belli*, dum hostis victus hac conditione servatur, ut serviat.

Ostenditur eam jurinatus non repugnare. Ejusmodi verò violentæ potestati repugnat quidem natura, si per se spectetur: nam per illam omnes sumus liberi: sed post introductum jus illud, quod faciendæ societati dixi esse necessarium, non repugnat. Nam non vetat naturalis justitia pacisci, obsequio victum ab eo; qui ejus copiam & dominium habet. Nec iniquum, ut egestatem evites; præstabilem navare operam. Deinde cum tam ex judicio; unde pœna: quàm ex bello; unde captivitas: cum inquam utrobiquè, necis summa potestas sit licita; (prout id ostendam infra & demonstrabo:) utique licita erit minor: quæ est, herum esse ejus; cui vitam concesseris. Unde patet: non refragari legem naturæ, violentæ potestati. Lex verò divina, dum illam non vetat; permittit. Jus autem humanum,

Nec à Deo vetari.

num, eam auxit: ac longiùs produxit: Constitu-
tione hu-
mana au-
tam esse.
dum ex seruo natos, non melioris condi-
tionis voluit: & venundari eos permisit:
& quidquid acquirant, Dominis acqui-
rere decrevit. Isquè rigor excusabilis
exinde: quia & nece minor: & commo-
dior utiliorquè: tam ei, qui jus ejus ha-
bet, quàm qui ei subest. Cohibetquè & Idque
non iniq̃.
avocat à crebra cæde. Unde & à Christia-
nis diu retentus, nunc tamen remisit:
vitæ ac necis jure, ad supremam potesta-
tem revocato: & venundatione fere sub-
latâ: ita ut priscae illius servitutis, pauca
superfint vestigia: nisi fortè in Ethnicis
captivis: & *adscripticiis colonis: quos cum
terræ possessione vendere licet.*

In tantâ verò Dominorum in Servos Officio
Dominos
teneri er-
ga servos.
potestate, aut licentia, est nihilominus,
quod illis Domini debeant. Et primum,
ex admonitione Apostoli; *quod justum &
æquum est illis præstare tenemur.* Memo-
res, (ut idem ibidem dixit,) & nos esse
sub Domino: apud quem non est acceptio
personarum, & cui reddenda erit ratio,
debitæ, velut in conservos *Charitatis:*
quæ nulla inæqualitate exui debet. Cùm In pœna
magis fortuna nos impares faciat, quàm na-
irrogan-
tura. Itaque etsi Jus pœnæ in eos habea-
mus; tamen non immeritæ, sed ad præ-
scriptum regulamquè justitiæ: in privata Opera
imponen-
da.
& domestica jurisdictione exercendæ.

Peculio exigendo. Etsi nobis operam debeant; tamen non ultra modum exigendam: nec ejus oneris, cui non sint ferendo. Denique etsi, quid acquirunt, nostra esse possint; tamen quod suâ industriâ ac diligentia, sine fraude peculii paravere; durum & inhumanum est, eripere. In his talibus cogitandum: cum Dominis in Servos multos, nil ta non vetentur: tamen ut homini in hostem omnino liceant; naturam communem vetare. Ideoque merito, Domini, olim Patres familiae, Servi, familiares vocati. Partim ut illis invidia, & his contumelia, tolleretur: partim, ut iis nominibus moneremur, cibum eis & vestem, & quæ sunt non modo sustentandæ vitæ, sed etiam tuendæ sanitatis, præstare.

Officia servorum arga Dominos. *Servorum in Dominos officia,* exacto compendio, dixit & docuit Apostolus: dum per omnia obedire Dominis jussit: & non ad oculum servire, velut hominibus: sed ut Deo: quem nemo fallit. Ut nempe, quidquid faciunt, ex animo faciant, securi retributionis.

De Potestate Concessâ.

Causa potestatis concessæ, seu civiles. **P**otestas Concessâ, nempe summi Imperii, explicanda restat: quam ad societatem retinendam necessariam esse certum est. Etenim quemadmodum singulos homines,

nes, in Familiam, natura & Jus redegit: ita singulas familias., in Civitatem coalescere, ratio necessariò persuasit. Singulæ namque Familiæ, cùm & ob infirmitatem majori consociatione indigerent; & ob inæqualitatem introductam, sine contentione & dissidio agere non possent; fieri omnino debuit: ut pactione certâ, unum veluti Civitatis corpus efficerent. Ratio inquam hoc persuasit. Per illam namque patet: quòd ea, quæ plura sunt, diversa sint: inter multa autem diversa, necessariò quædam contraria sunt: quæ autem contraria; sibi adversantur: & se vicissim oppugnant: quæ se autem oppugnant; se mutuò consumunt: & tandem pereunt. *Salus itaque multitudinis est, uniri.* Id verò non fit nisi aut Charitate, aut Imperio. Illa bonitate quadam consensum efficit: istud verò, eundem (a) metu exigit: continetquè. Sed quia Charitas Primitiva, qualis hic necessaria esset, non potuit (prout ostensum) in statu corrupto haberi; ideo imperio opus fuit.

Quam
ipsa ra-
tio de-
monstrat.

Hanc

(a) & (b) Aristocratico in statu, seu populari, si non numerice, animorum tamen ab unione, & concordia partium, unitas præstatur, eoque facile, qui regunt, consensu imitantur unitatem. Prout vero regentium ex consensu, inest, jubendi authoritas, etiam puniendi habetur potestas. Recte Aristot.

*Et Dei
sancitum
firmavit.*

Hanc à ratione ductam imperii necessitatem, non solum nobis in sevit; sed etiam effatu suo, vel suorum, firmam reddidit Deus: dum omnem potestatem à se esse; & illi omnem animam subiectam esse debere; & reddenda imperanti, quæ ei debentur; edixit: præcepitque.

*Triples
ejus sta-
tus seu
forma.*

Paruit ergo, & rationi, & duci ejus Deo, genus humanum: dum *imperium detulit; vel uni: vel Concilio: vel Comitibus.* In primo statu, unius jussa valent. In altero, paucorum consultatio ac decisio. In tertio, per suffragia omnium, majoris partis consensus. In singulis verò horum, æquè Jus summi imperii residet. Unde triplex forma Civitatis, quæ vulgo solet assignari: *Monarchia*, nempe, *Aristocratia*, *Democratia*.

*Maximè
probat
Monar-
chia.*

Nec prolixè disputare attinet, quæ illarum sit præstantior. Apertum est *illam præferri; quæ facilius efficit, ac præstat (b) unitatem.* Hæc enim, ut ostensum: causa est imperii: multitudinis subsisten-

Aristoteles in politicis. In republica, quod singuli præstare nequeunt, solent universi, hic suam, alius suam virtutem adfert, omnes utiles sunt: Plures enim, quorum singuli, boni non sunt, si convenient, paucis illis, virtute poterunt esse potiores. non ut singuli, sed ut omnes: sapiunt enim amplius multi, quam unus.

tia

tia: & Spiritus vitalis Civitatis. Ut sit igitur unum Reipublicæ corpus; unius animo regendum censeo. Nam (c) plures ut in unum consentiant; iterum egebunt Charitate: quam sublatam aut imminutam dixi.

Tria perfectum reddunt imperium.

Sed non est hujus, quod instituo argumenti, hæc disceptatio. Quæcunque forma Civitatis; bona: modò probè ac constanter Jus, Vim, & Facultatem summi imperii agnoscat: retineat: atque exerceat. Hæc tria, inquam, illam consummant: ac perficiunt: paucis à me explicanda.

Jus summi imperii, est arbitrium in personis, res, & actiones Civium: cui nunquam fas est refragari. Societas enim Civilis, uti dictum est, imperio continetur: summum autem imperium in eo situm; ut qui semel se atque sua ei subdiderent, semper pareant: & nusquam resistent. Quod enim resistere jure potest; majus; Cui nefas resistere.

(c) Tamen plures, nisi perfectè se invicem amant, suam utique amabunt rempublicam, in qua ipsi, & sui: Unde pullulat, regendi concordia, & consensus. Illud vero, non quo modo se, verum, quo modo populum, ac bonum commune amant, qui regunt, pensatur. Potior autem commodi proprii, quam populi, ut insit amor, sæveta Monarchiæ nota est, ac nevus: coque, pauci Regum boni: Paucis populorum bene.

aut

Quod ratione probatur.

aut certè par est : summum autem , si habet par ; non est summum. Ergo non erit imperium , id est suprema potestas : si ei resistere fas : sed sequetur Æqualitas , & ἀνάγκη : quæ non potest , extinctâ , vel imminuta Charitate , prout demonstratum est , haberi. Agnoscant igitur : nec obliviscantur unquam , supremi hujusce Juris , tam potestates summæ ; quam qui illis subsunt. Illæ : ne quidpiam ejus per incuriam amittant ; hi : ne quid per proterviam imminuant.

Impia si impium jubeam : parebo ? Primum , vide & jubeam. cave , ne sinistrè tale esse opineris. Deinde si verè sit , non facies quidem ; sed tamen pœ-

Pœnam nam potiùs subibis , quàm oppugnare aut potiùs evertere (d) imperium coneris. Mors enim non subeas. est tanti , ut ejus vitandæ causa , aut tollatur Princeps ; (vel magistratus) ; aut quæra-

Quam imperium evertas. tur mutatio : quæ semper ingentium malorum causa est. Tolerare igitur , est viri boni : medelam verò , Deo permittere : qui , cùm dominantibus etiam discolis , parere jussit ; jussi sui rationem facilè reddet expeditam : & quæ videntur mala , ad finem bonum rediget.

(d) Principem puta , Monarchico in statu : in Populari vero , Magistratum , vel Comitiorum instituta , quæ summæ potestatis locum habent , in omnes.

Vis

Vis seu, ut ita dicam, *vigor* quidam *Vis seu*
 imperii, sequitur: qui illud vegetum & *vigor ira-*
 robustum reddit: isquè *in consensu* *perii in*
obedi- *consensus*
tium situs est. Consensus verò hic, *et si* *obedi-*
tium.
 jure debetur summæ potestati; tamen
 quia non in arbitrio imperantium, sed
 subditorum residet; animus verò morta-
 lium naturâ & origine liber, facilè regi-
 men, odit, averfatur, contemnit: ideo
 arte quadam imperitandi opus est: ut lu-
 beat, profit, & denique necesse sit pa-
 rere.

Lubentia parendi paratur: si temperes,
 & moderere *Fus* illud summum, in per- *Obtinetur*
 sonas, res, & actiones Civium. *Cujus, si lubeat*
ut nunquam (prout monui) *oblivisci* oportet: *parere.*
ita non nimium meminisse: ne eo abu-
 taris: Id est, ne cum nihil tibi vetari pos-
 se videas, omnia facere, fas esse putes.
 Abusus enim talis, odiosum reddit im-
 perium: Dum sævities, personis seu vi-
 tæ: avaritia, rebus & fortunis: austeritas
 agendi, libertati infidiatur. Quæ quate-
 nus lenitate, beneficiâ, indulgentiâ, *Non sæ-*
 temperanda; ut benevolentiam Civium *vo, non*
 confervent; & tamen necessaria supplicia, *avarum non*
 tributa, censuram retineant; sanè accu- *austero*
 ratè Lipsius explicavit. Lubebit ergo pá- *imperio.*
 rere: & odium noxium summo imperio
 minuetur: si id observes. Sciasquè *illud*
demum firmum imperium esse, quo obedientes
 gaudent. Pro-

fi ha-
 n erit
 si ei
 , &
 vel
 fra-
 nec
 usce
 n qui
 s per
 pro-
 n aut
 de &
 de si
 pæ-
 aut
 n non
 olla-
 era-
 orum
 oni:
 qui,
 jus-
 xpe-
 nem
 atn:
 orum
 t, in
 Vis

*Deinde si
prosit pa-
tere,*

Proderit verò etiam, si imperii institu-
ti finis, qui est bonum & commodum
subditorum, rectè expendatur: & ad eum
cuncta referantur: sciantquè qui eo po-
tiantur, *se non suam rem agere, sed populi.*
Atque ita Rempub. administrent; ut ag-
noscant omnes, suam omnino salutem
curari. Ita, *quæ onerosa erunt; levia, si
proficua; videbuntur.* Et ut *ager medico,*
sic populus parebit imperanti: utroque salu-
tem, etsi per dura, quandoque & aspera,
procurante.

*Denique
si necesse
sit parere.*

Sed etsi hæc, summo imperio admo-
dum proficua sunt: non tamen continent
totam vim ejus: nisi adsit vis alia, & ve-
ra, quæ inviris etiam necessitatem paren-
di afferat: & obedientiæ patientiam in a-
nimis efficit subditorum. Id *partim inter-
nâ* quâdam ratione efficitur; *partim exte-
riori modo.* Interna velut *Vis est, Æstimatio,*
& admiratio imperantium: quæ duo, dum
imprimuntur mentibus subditorum; ve-
lut cogunt illos obsequi: nempe *præstan-
tioribus: melioribusquè.* Hinc *sata* majestas;
& ei debita veneratio: id est, vita, & ani-
ma principatus. *Externa* autem propria-
què *vis est, à metu:* qui *faciendus* omnino:
aut, cum interitu potestatis, *habendus est.*

*Quod ef-
ficat æsti-
matio im-
perantis,*

Timeant itaque potius, quàm temnant.
Quod efficit, ac præstabit, saluberrima
severitas: quæ pravum ac corruptum,
quod

quod fanari non potest, fecat ac urit.
 Hanc, ut securè ac tutè exerceas: profectò armatis viribus opus est. Opus tamen *Et metus*
 & moderatione: ut *quamvis metuant: ab imperante.*
non oderint tamen: sed potius ament.

Restat pars tertia, summi imperii: nempe *Facultas*
 pe *Facultas Civitatis gubernandæ: seu gubernandæ-*
administrationis publicæ exercitium. Istud au- *ditriplex,*
tem triplex est: nempe consulere Patriæ: &
consulta effecta reddere: deinde Magistratus
legere: & præmia largiri. Denique Judicia
 sine provocatione exercere: & pœnas infligere.

In consultatione vel *edicta temporaria* *Primum*
 promulgantur: vel perpetuæ fanciuntur *consulta-*
 leges. Per edicta: ordinatur & constitui- *tio in qua*
 tur quid sit è re Reipublicæ, quod pro- *edicta*
 videre ac procurare supremæ incumbit *promul-*
 Potestati, & huic fini rebus uti potest pri- *gantur.*
 vatorum. Legum condendarum facultas, *Leges*
 itidem summo imperio inest. Non posset *fanciun-*
 enim illud suo munere fungi, nisi corri- *tur.*
 gendis Civium moribus, & in officio re-
 tinendis, necessaria quædam fanciat, pro
 ingenio populorum, vel temporum exi-
 gentia. Et ni iis quæ fanciverit Cives te-
 neantur. Uti autem potestas suprema à
 Deo, ita Leges ejus à Lege Divina, & or- *Multa*
 tum ducere, & ei congruere aut certe non *decernun-*
 adversari debent. *tur.*

In decernendo, maximè eminet, Bel-
 li

Præcipuè de bello suscipiendò. *li susceptio*: indictioquè. Bellum autem est: inter eos, qui non sunt unius Civitatis; nec, *Fus requisiti, reddere volunt*; certatio per vim: arbitrio supremæ potestatis suscepta: *defendens, repetens, vindicans, quod juris est.* Hæc est definitio exacta, puta belli publici, ac solennis,

Ejus fas deducitur.

quale ad Concessam, de quâ nunc agimus pertinet Potestatem. Cæterùm bellum publicum, à privato, uti exordium, ita & fas, sumit. Nam cuique ante constitutum Imperum, imò & post constitutum, ubi aut non habetur, aut fera est per Jurisdictionem tuitio; *naturæ se conservantis instinctu*, propriis viribus datum, *tueri membra primùm, & vitam*: deinde *quæ his subserviunt*: nostraque sunt. Qui ergo ea vi eripere vult; eum ut te defendas, vi repellere; vel ut ablata repetas, vi impetere; vel ut facinus vindices, vi affligere licet. Concessis verò ejusmodi finibus, concedi & media necesse est, quæ ducunt ad finem. Media verò belli sunt; *trucidare: rapere: captivare.* Quæ dictu ipso, fera & immania, penitusquè adversa Charitati, permittuntur quidem; quâ luri obtinendo subserviunt; sed profectò Christianæ professionis erit, quàm *maxima integritate, cautione, moderatone, ea exercere.* Integritatis est; *causam expendere*: quæ non modo justa esse debet;

Et gerendi media non iniq̃ua.

Sed cum integritate summa,

ratione, ea exercere. Integritatis est; *causam expendere*: quæ non modo justa esse debet;

debet; sed etiam gravis: imò necessaria: idquè ad pacem obtinendam. *Cautionis; Cautione. temeritatem & spem vanam cohibere: quam cum avaritia, & ambitus sæpè incitet; anceps eventus, & inevitabilis calamitas belli, dissuadet. Postremò: Moderationis; Moderatione. temperare furori in cæde: spolio: servitute.*
 Hæc de bello,

Ad eandem verò Consultationis facultatem, pertinet *tributi indictio*. Cuius, ab *Alia consultationum genera.* eminenti summi imperii in res Civium, dominio. Licitè igitur exigitur: ut sumptus & necessitates publicæ sustineri possint. Eiusdem Consultationis est, *fœdera sancire: rem nummariam constituere; edicta de rebus variis promulgare: denique quidquid ad curationem Reipub. pertinet, ordinare.* In hisce omnibus, summum imperium bono publico provideat: subditi parere non graventur.

Facultas altera gubernandæ Civitatis *Facultas est, Magistratus, munerisque distributio: altera quæ nec favore cæco, fortuito vè, ut ple-* *nempe legendi magistratus.* rumque solet, sed prout quis par dignusquè est, *deferenda: nec per ambitum, sed meritis quærenda.* Non inquam lucrum, quod illis adhæret, captandum: sed munus potiùs officiumque quod requirunt, implendum. Quæ talia uberiùs explicant, qui tractant civilem doctrinam:

Tertia demum, Facultas administrati-
 onis

Facultas onis publicæ est, *Jus dicere: & reddere.*
tertia jus Cùm etenim, nec privata vi jus repetere,
dicendi. nisi cessante jurisdictione, licitum esse,
Cur soli demonstratum sit; Nec rerum nostrarum
competat studium, amorque permittat, rectè sta-
imperio. tuere: quid vel nobis debeatur: vel Nos
 teneamur: Ideo *tertio*, qui id decerneret,
 necessariò deferenda, fuit jurisdictione.
 Nulli autem convenientiùs, quàm supre-
 mæ potestati: cujus est arbitrium, in per-
 sonas, res, & actiones Civium: prout
 ostensum supra est.

Ea par- Jurisdictione hæc igitur, imperio debita,
tim red- partim *reddit & constituit* suum cuique:
dit uni- partim *punit.* Utriusquè modus, est lex:
cuique quæ præscribit Magistratui, decernendi
summa. regulam: & formam. Unde benè, *Ma-*
gistratus, *lex loquens* dicitur: *lex verò, mu-*
tus Magistratus. Et actiones quidem, quæ
 suum repetunt restitui, dari, vel repara-
 ri, immensum patent. Sub potestatis ta-
 men, de quâ nunc egimus, & Dominiï,
 & obligationis, de quibus deinceps age-
 mus, titulos; facilè redigi possent: ni
 alterius id esset argumenti: nempe Juris-
 prudentiæ: quæ hoc ex professo agit.

Partim De *Pœnis* verò hoc primùm dicam:
punit. quòd etsi videantur Charitati admodum
 contrariæ; non sunt tamen: si finis mo-
 dusquè earum rectè servetur. *Finis* enim
Finis pœ- pœnæ, non est dulcedo & oblectatio, red-
ns. diti

diti per vindictam & ultionem doloris: (quod vitium iræ, & sævitiem esse; cùm de affectibus agerem, demonstravi:) sed est *commodum societatis humanæ*: cui tam *Commo-* interest, *neminem peccare & delinquere*; *dum so-* quam toti corpori, singula membra sana *cietatis.* esse, Porrò, non tam benè est generi humano, ut sublatâ pœnâ peccandi, licentiam non assumat: Metu ejus, ut plurimum à malo arcetur. Itaque necessariò adhibenda erit. Et primùm, *securitatis* *Id est se-* *causâ*. Nam, ut tritum illud afferam; *curitas.* qui *malis parcat, bonis nocet*. Impunita enim malitia, vires & audaciam sumit eadem vel majora patrandi. Deinde, *causâ* *Exempli*: per quod, dum *pœna ad paucos*, *Exem-* *metus pervenit ad omnes*: qui à peccando *plum.* deterret. Postremò, *causâ ipsiusmet qui* *Ipsiusmet* *peccavit*: qui pœnâ, aut corrigitur: aut *puniti* si corrigi nequit; tollitur: ne peior fiat. *bonum.* Tum, inquam, ei puniri expedit: & sæpe *pereuntis interest, perire*. Hi tres fines seu causæ pœnæ sunt.

Ratio verò & Differentia ejusdem, itidem triplex. Aut enim compefcit, vires *Fit aut* demendo ad nocendum; quam vocabo *multâ.* *multam*: Aut resipiscentiam & emendationem procurat; quæ vocabitur *castigatio* *Aut castigatione* *tio*: Aut denique insanabiles & deploratos tollit; quæ *Capitalis dicitur*. Quæ verò cui- *Aut pœ-* que delicto irroganda sit; lex prout dixi, *na capi-* tum *tali.*

tum verò Æquitas & *imbecitas* definiet: ut
adfit regula, peccatis quæ poenas irro-
get æquas. Quod à multis fusè tractatum,
meritò hîc omitti potest.

*Clemen-
tia tamen
suis lo-
cus.* Præfertim cùm ad Officium, de quo
hic agimus, non animadversio solùm,
sed & *clementia* pertineat: quæ lenitate
sæpe præcipuum finem poenæ assequitur:
nempe *emendationem*: dum *verecundiam
faciens peccandi, suffundit potius sanguinem,
quàm effundit.* Et profectò, in tanta ge-
neris humani ad peccandum proclivitate;
temperare severitati; *sæpiusquè pœnitentiã,
quàm pœnã contentum esse*; non solum de-
cet: sed etiam necesse est. Præfertim,
cùm ita sint ingenia nostra; *ut multos, ci-
tius ignoscens benignitas, faciat meliores.* Ne-

*Qua Ju-
stitia non
adver-
santur.* que id repugnat Justitiæ: quæ poenam exi-
git; non quæ poena est; sed quæ ad dictos
fines servit. Unde si illi obtineri aliter pos-
sunt; hæc condonari licitè potest. Idque
etiam post leges institutas: sed à summo
imperio, quod est supra leges. Jus enim,
feu potius fas, tam Clementiæ, quàm
poenæ extremæ, est penes supremam, feu,
quam Concessam vocavi, Potestatem:

*Pœna
Capitalis
non com-
petit na-
turali po-
testati nec
acquisite.* huic enim soli, vitæ necisque delatum ar-
bitrium. Nam etsi quidam putent; ubi
deest imperium; fas idem, naturali &
acquisitæ esse potestati; tamen propria,
magisque competens iis; est poena *con-
pescens*

pescens tantum, & castigans: quæ illis integra manet, etiam imperio constituto.

PARS CAPITIS ALTERA.

De Dominio, Juris altera specie.

HActenus de Potestate. Sequitur verò species altera Juris, nempe *Dominium*. Quod *plenum* perfectumquè tum demum *Quod si est; cum habetur Jus ad rem: possessio plenum rei: & denique usus: minùs plenum; dum dominio, aliquid ex istis deest. Porro ostensum est supra, fat puto evidenter: communitatem rerum, etsi Charitati apprimè convenientem, non potuisse tamen, corrupto statu generis humani, commodè retineri: necessariumquè fuisse, proprietatem inducere. Etsi enim hæc, communionem societatis, distrahere facilè potest; admittenda Eius necessitas tamen fuit, ob insufficientiam rerum: cui curâ & industriâ subvenire, necesse erat: ea verò nunquam diligens, nisi propriæ utilitatis causa, fuisset: Nisi itaque Dominium & Ratione proprietas sibi consulens foret; indigentia introdu- & insufficientia major existeret: exinde et a. verò occasio discordiæ, per vim, sibi necessaria & pauca, quæ suapte proveniunt, rapiantis. Ita ratio ipsa naturalis, suavit: & exegit proprietatem. Eandem verò adeo Et à Deo Deus approbavit: ut non modò surripere, probata, sed concupiscere etiam rem alienam venter.*

Jus si modum prescribit tuerit. Quidquid verò proprietati inest, ad Charitatem seu societatem retinendam incommodi; id reparat corrigitquè *Jus: prescribens modum quo Acquirantur; Habeantur; & demum Destinant Dominia.* De tribus ergo hisce dicendum est singillatim.

Primum in acquirendo. Acquiritur Dominium, primùm occupatione eorum, quæ non sunt occupata. Estquè licita talis occupatio, ob datum nobis à Deo Jus, in res omnes inferioris hu-

Per occupationem non occupatorum.

jus mundi, quas subjecit potestati nostræ, Quisque igitur, eas occupare, & ad usum suum convertere, licitè & jure potest. Si autem, quæ primus quispiam occupavit, jure acquisivit; & possedit; profectò ea illi eripere alter, nisi injuriâ, non poterit. Illicita ergo erit acquisitio rei, semel

Quod fit, contactu seu apprehensione.

occupatæ: ac possessæ. Occupationis verò ejusmodi, ratio & modus est, ut quod acquirere velis, corpore contingas. Res quidem, quæ loco moveri possunt, manu apprehendendo: terram verò pedibus adeundo: vel limite signando. Unde patet: solo animi actu, aut verbis, occupationem non fieri. Sed infrequens jam est modus hic acquirendi: cùm vix

Domino carentia.

adempta inveniuntur. Nam & loca, si quæ sint inhabitata; ut montes, sylvæ, campi, à territoriis adfatis, ut plurimum usurpantur: & captura ferarum, legibus sæpe,

sæpe, usque non illicitis vetatur: & thesaurus, ab immemorabili tempore defossus, sæpius per leges non inventori cedit, sed Domino loci.

Sequitur igitur alter acquirendi modus, *Alter modus acquirendi, seu hereditas.* Quam natura seu recta ratio, mos gentium, & paginæ sacræ authoritas, assignat soboli: post fata parentum. Convenientissimum enim est: ut à quorum propagatione, & genitura, corpus nacti sumus; ab iis etiam, quæ ei sunt sustentando, nempe Dominium rerum, nanciscamur. Ubi autem proles deest, eadem ratione, citima quoque adgnatio cognatioque loco ejus erit. Cæterum de successione ejus, qui & prole, & cognatis certis, notisque careat; intestatusque decedat; infra dicam.

Tertius modus acquirendi est, à *Tertius translatio Domini*, ab eo, qui plenum ejus *translatio Domini.* jus, & à nullo dependens, habet. Inest enim facultas alienandi pleno dominio: adeo; ut hæc potissima sit nota proprietatis; posse, quod meum sit, jure transferre in alium. Translatio verò ista Juris; *Id est; donatio, venditio, commutatio.* aut gratuita est; in *donatione*: aut accepto rei pretio; in *venditione*: aut re vel officio; in *commutatione*. In omnibus istis dantis & acceptantis voluntas exprimi debet: externis, & quo magis irrevocabilis sit, manentibus signis. Et compos ratio-

G nis

nis sit oportet, qui Dominium transfert: suæque spontis ac potestatis.

*Acquisi-
tio per te-
stamentū
& lega-
tum.*

Sed adeo hominibus rerum suarum libera placuit dispositio; ut eam ultra vitam quoque extendere voluerint: concessio nempe & condito *testamento*. Quod ita potest describi: *ut sit; ultimæ voluntatis, de rebus morte derelictis dispositio ac testimonium: post mortem demum valiturum*: ante eam verò, possessionem & usum rei legata, non eripiens: & testandi aliter, liberam relinquens potestatem. Datum hoc videtur, consensu gentium, velut remedio mortalitatis: cum (ut Lipsius dixit bene) *solatium fati sit; voluntas ultra factum*. Consensu, inquam, gentium valuit: ut prout quisque rem suam legasset; ita jus esset. Alioqui natura dicitur, nos nihil ultra mortem posse.

*Ex jure
gentium.*

*Acquisi-
tio jure
belli.*

*Quæ non
iniqua o-
stenditur.*

Itaque miror: id inter acquisitiones, quæ jure gentium fiunt non poni primo loco. Cum magis ad illud referri possit, quàm aquisitio; quæ fit jure belli. Ea enim naturali etiam nititur æquitate. Nam dum damnum vel injuriam repeto; aut vindico justo bello; facio id, non modo magnâ rerum jacturâ, sed etiam vitæ periculo: quod inestimabile est. Qui igitur, ad tam extrema me adegit; is profectò obnoxium se fecit, gravissimæ, quæ potest esse, vindicationis. Præfer-
tim,

tim, si aucta sit, post facto, & progres-
 fu belli, injuria. Tum inquam, Jus mi-
 hi confert victoria, in ipsam vitam hostis:
 non modò in res ejus: quæ sanè vitâ longè
 sunt minores. Licitè ergo, illas acqui-
 rere possum justo bello: quod ut natu-
 rali non repugnat juri; ita & ejus mode-
 rati effectus.

Habendi Dominii *modus, & Jus, se- Modus*
 quitur. In hoc primum est; *securitas pos- habendi*
sidendi: quæ nisi omni ratione cauta esset; *Dominii.*
 non posset constare proprietas: infirmum
 foret dominium: gravis ejus custodia.
 Ergo, talis videtur fuisse consensus, pro *Possessio-*
 prietatem incipientium; tale, ut dixi, *nis securi-*
 præceptum divinum; ut non modò nefas *tas.*
 esset, rem alienam concupiscere; surri-
 pere; retinere; sed etiam non indicare
 surreptam: & non efficere, quod fieri
 potest, ut in ejus, cujus est, perveniat
 potestatem. Eòdem quoquè pertinet: re- *Ejus vio-*
 stitutio fructus & commodi accepti, ex *lata resti-*
 usu rei alienæ. Eòdem refertur, reparatio *tutio ac*
 & refusio damni: culpâ dati: per quam *refusio.*
 Jus habendi violatur: dum possessor, per
 eam, minus suo, habet.

Alterum Jus habendi Dominii, est *Liberè u-*
Facultas utendi. Idquè partim *rem consu-* *tendi fa-*
mendo: partim *fructum ex eâ capiendo.* *cultas.*
 Uterquè usus, pleno competit Dominio.
 ita tamen; ut *abusus* societati noxii meritò

Sed non vetentur abutendi in usura. Inter quos eminent *usura seu potius fœnus*: quod ex illicito fructu pecuniæ percipitur: si nempe illa, infructifera seu ociosa sit: id est, si neque negotiationi, neque emptioni bonorum fructificantium, nequè ulli industriæ seruiat: sed *Ejus iniquitas.* deposita tantùm seruetur. Talis si mutuò datur; non est cur fructum adferat: imò iniquum: ut cum ipsa sit sterilis, ex indigentia proximi, lucrum extorqueat. Nisi fortè ratione periculi, aliquid sit licitum, *Viti & aliorum abusuum.* exposcere. Ad abusum quoque pertinet: rerum, quæ præsertim ad victum, avara detentio: idquè ut ingravescat annona. Deinde iniqua venditio, pretium ex penuriâ nimium augens, & avidè lucrum captans. Denique quidquid est inhonesti & sordidi quæstus. Tertiò ad Jus habendi refertur alienationis potestas: sed de hac dictum supra est.

Porro etsi tam accuratè cautum sit Proprietati & Dominio: tamen non penitus extinctam communitatem, eamquè certis *Ut vitam serues.* casibus redire; Primùm exinde apparet: quòd *in extrema necessitate, ut vitam conservem, uti re aliena extra controversiam liceat.* Cum hac tamen cautione; ne plus sumam, quàm necesse fit: nec si pari necessitate Dominus tenetur: & denique: cum onere refusionis damni, vel restitutionis, dum fieri poterit. Deinde, *Civitatati*

tati uti licet rebus privatorum, ob eminentis *Idem fas*
 Dominium, & salutis communis causâ. *& Civi-*
 Quamquam & hinc à Concivibus debetur *tati,*
 refugio: ut æqualitas onerum sustinendo-
 rum fervetur. Postremò, & ea commu- *Prohibe-*
 nia esse debent: quæ sine damno, onere, *re usum*
 & molestiâ sunt, dantis, aut permittentis: *quorum-*
 accipienti verò necessaria. Ut ignem, *dam ne-*
 aquam profluentem, non prohibere: per- *fas.*
 mittere transeundi imò & morandi, in-
 noxiam facultatem: emendi rem necessa-
 riam ab eo, qui ejus copiam exuberantem
 habeat. Et quæ talia solent afferri.

Restat explicandum, quomodo *desi-*
 nat Dominium. Desinit autem: aut *sublato* *dominia*
 Dominio: aut *prescriptione rei derelictæ.* *sublato*
 Domino è vivis sublato, qui nullam pro- *domino.*
 lem, reliquit; nec ullam Cognationem; *Prolem*
 nec ulli debet quidpiam aut tenetur; nec *non ha-*
 denique condidit testamentum; naturali- *bente &*
 ter res redeunt in eum statum; ac si non *intestato.*
 essent occupatæ. Nisi igitur lex Civilis
 aliter constituerit, erunt primò occupan-
 tis. Cæterùm adeo stabilitâ rerum suarum *Hereditas*
 dispositione, ut etiam ultra fata protenda- *talium*
 tur, conveniens admodum erit, exquire- *vel occu-*
 re conjecturas ultimæ voluntatis, easquè *pantis.*
 prout æquitas suadet, adimplere. Si verò
 improlis quidem, & sine Consanguineis, *Vel credi-*
 & intestatus decedat: relinquat tamen fa- *torum.*
 miliam, & debeat, ac teneatur; tum

Creditoribus & obligationi imprimis erit satisfaciendum: servi ad libertatem redibunt: operis merces danda erit. Et sunt:

Vel famulitii.

qui inter familiares dividendam Hereditatem censent: cum famuli sterilibus ἀγαθὸν esse loco liberorum putentur.

alogiā carent.

Alter modus Domini Desinentis, est à prescriptione & re derelicta. Derelictio fit:

Desinunt deinde

prescriptione &

re derelicta. Hæc.

dum quis professus est, se rem nolle habere, in censu rerum suarum, dum eam facto abjecit: dum uti noluit: & utentem non interpellavit: dum sciens præsens, nullâ vi aut metu adactus, tacuit: denique amissam recuperare contempsit: spem abiecit: vel, ut recuperaretur; periculo graviore, utpote vitæ, se objicere noluit: quod alter studio acquirendi fecit. Præscriptio verò: dum tempus longum intervenit: & Circumstantias Derelictionis ac incuriæ palam comprobavit Hæc Dominium transfert, & rei ab alio acquisitionem firmam reddit. Tempus autem Præ-

Tempus

prescri-

ptionis

pro insti-

tuto.

scriptionis, pro instituto, varium. Longissimum censetur, quod memoriam excedit. Interest verò societati tranquillæ, Præscriptionem introductam esse: idquæ ad

Ejusque

necessitas,

certa reddenda Dominia: ad lites & contentiones minuendas: ad stimulamdam denique rerum suarum curam atque diligentiam.

PARS CAPITIS TERTIA.

De Obligatione, Tertia Juris Specie.

Juris ultima species explicanda superest: nempe *Obligatio*. Cujus, inter homines necessitatem, non minus quàm potestatis, atq; Dominii, invexit defectus Charitatis. Si hæc enim potuisset integra manere; alter alterum officio sine ulla flagitatione præveniret: nihil tanquam debitum, à se mutuò exigent: non obligatio; sed mutua esset Dilectio. Ex illâ verò spontanea & benevola manasset beneficentia. Præsertim cùm minimè onerosa fuisset, imò vix fuisset, in abundantia rerum, suapte provenientium. Sed diluto hocce Charitatis, ut ita dicam, glutino; quærendum fuit aliud: quo, cùm amore, aut nollemus, aut non possemus adstringi; saltem ex debito ad invicem teneremur. Orta ergo est obligatio: non modò illa; quæ ex potestate & Dominio manat, sed varia insuper *Promissorum: Furamentorum: Contractuum*: quibus velut vinculis vincimur mutuò, & illigamur. Horum omnium, *fundamentum & basis est Fides*: de quâ primùm dicam: & post tres obligationum species explicabo.

Obligatio inter homines necessitas.

Ut quæritur caritas non vinciat.

Promissura. Furamenta. Contractus. adstringat. Horum

Fides, est Concordia mentis & verbi: verum fundamentum Fides.

erit
redi-
unt:
dita-
à 74-
r.
est à
o fit:
abere,
facto
non
nullâ
ue a-
abje-
o gra-
oluit:
Præ-
m in-
tionis
c Do-
ifitio-
Præ-
Lon-
oriam
quillæ,
què ad
conten-
deniquit
2.

PARS

*Qua de-
finitur.* Imprimis: non tam ea, quæ est; Intel-
lectus rectè cognitæ rei; sed potiùs in lo-
cutione veracitas: id est, *sermo congruens
menti: seu Intellectui: cui oppositum menda-
cium: seu contra mentem dictio.* Exigit
*Ejus ve-
ritas.* verò: non modò natura verbi; ut cùm sit
animi imago, verè eum repræsentet; sed
etiam commodum Societatis; ita clausum
pectus oratione aperire: ut tutò credere
*Constan-
tia.* possimus: nec timeamus falli. *Aliud re-
quisitum fidei, est dicti Constantia:* ut,
quod semel locutus sis, fatearis semper te
dixisse: & religio sit; declaratam infi-
Effectus. ciari voluntatem. Tertiò, ut dictum ef-
fectum reddas: ut, inquam, pondus
insit verbis: & *vocem facta sequantur.* Hæc
*Et mira
in nos vis* sunt partes Fidei, quam natura ipsa, ne-
scio quomodo nobis unicè commendat,
exososquè prorsus reddit ejus temeratores.
Pueros vide: (inquit Lipsius:) mendacium
inter prima probra objiciunt: & quanquam
levitate quandam assumunt; tamen judi-
*Societati
mice
proficua.* cii rectitudine damnant. Admiranda pro-
fectò Dei providentia: virtutem hanc,
sine quâ vita & societas stare ægrè possit,
animo inferentis: & contrarium ipsi vi-
tium, nempe perfidiam, evidenter ut
plurimùm punientis. Itaque firmiter re-
tinenda est: velut Sanctissimum humani
*Itaque
Sancte
habenda.* pectoris bonum.
Retinenda autem primò *in Promissis.*
Pro-

Promissum verò est; declaratio Volunta- *Et primò*
 tis de futuro: certitudinem faciens adim- *in pro-*
 plendi. Si *gratuitum* est; peccat quidem; *missis.*
 qui ei non satisfacit, nempe mentiendo,
 non tamen facit injuriam: nec reposci
 potest tale promissum; nisi sit solennis
 verborum obligatio: aut testibus firmata *Qua*
 stipulatio: aut manentibus signis, nempe *quatenus*
 literis, expressa. Talis enim demum, *obligent.*
 Jus conferre videtur: quia deliberatæ est
 voluntatis: & cujus convinci promissor
 facilè potest. Promissa verò non gratuita;
 & quibus inest *συναλλαγμα* quin obligent, *commu-*
 indubitatum est. Sed talia, jam Contra- *tatio.*
 ctus erunt: de quibus mox dicam. Cæte- *Eorum-*
 rum, ut Promissum valeat, requiritur *que re-*
usus rationis in promittente. Deinde, nulla *quisita*
 injusta per vim & metum adactio: facta *ostenduntur.*
 ab eo, cui promittitur. Injusta inquam:
 Nam quæ justo bello fit, obligat: quæ à
 latrone, invasore, scædifrago, perjuro;
 minimè. Tertiò: ut *materia sit* (ut ita
 dicam) *promissibilis*: nempe non illicita:
 nam in tali; scelus esset fides. Tum verò
 in nostra Potestate sita. Nam ultra eam
 non tenemur. Et demum obtenta, *non*
per imposturam, aut falsâ causâ. Eâ enim
 deprehensâ, & cessante, meritò mutatur
 Promissum. Nam fraude & dolo inducti;
 nihil promittunt.

Jurisjurandi sequitur obligatio: defi-
 G 5 niturquè:

Jurisjurandi obligatio. niturquè: *Affirmatio*, Deum testem constituens: & si sciens fallit, vindicem. Magna profectò ejus Auctoritas: quæ Divinitatem & providentiam adstruit: estquè testimonium; animæ, naturaliter, Deum punientem mala, agnoscentis. Unde religio ejus, meritò, maxima esse debet: & temeratio non proximo tantum, sed Deo etiam, quem testem capis, injuria. Cavendum ergo: *ne assumatur*, non modò *in re falsa*; sed *ne in levi* quidem: & *non penitus necessariâ*. Dupliciter autem juratur: nempe, vel *asserendo*: vel *promittendo*. *Afferivum*. *Afferivum* Juramentum; ut culpatus facti mei, vel proximi, testimonium juridicè perhibeam; necessarium & inevitabile esse debet. Minus, ut rem vindicem: & præsertim exigui pretii. Tum inquam profectò justius est abstinere. *Promissorium*, nisi jure exigatur ab eo, cujus summè interest, non decipi; ut plurimum vitandum: studendumquè vitæ probitate mereri: ut nec juratis credatur: & *sit, sermo noster, est, est, non, non*: nam quod ultra hoc est, à vitio est.

Si adsint requisita validi juramenti. Ut verò validum sit Juramentum; & obligans; eadem fere, quæ circa promissâ dicta sunt, requiruntur. Nempe, ut Jurans, mentis sit compos: & non fraude inductus: & ne res illicita, aut impossibilis esse, post præstitum Juramentum de-

deprehendatur. Præter hæc, inquam, *Jurandū*
 impedimenta; & Jurandum est, prout *sincerè &*
 ille, cui jure ac debitè juratur, requirit, *quod jura*
 ac intelligit: & quod juraveris; adimplen- *veris ad-*
 dum. Sed si ab iniquo hoste, invasore, *implen-*
 prædone, vi & terrore mortis, compel- *dum.*
 leris ad jurandum; quòd tum fas sit ver- *Extortio*
 bis ambiguis eludere; & mentem linguæ *juramen-*
 non jungere; & arte aliqua jurisjurandi *tum elu-*
 formulam immutare; probabiliter certè *dere fas.*
 concedi potest. Quamquam laudati magis *Laudati*
 illi: qui se putarunt teneri, etiam metu *qui illud*
 extorto juramento: (in re tamen non il- *in re lici-*
 licità. (Non causâ obligationis erga ini- *ta adim-*
 quum Exactorem:) per injuriam enim, *plent.*
 nihil sibi ille juris acquirere potuit:) sed
 advocati testimonii religione.

Tertium genus obligationis est; *Con-* *Definitur*
tractus. Definitur: *Conventio duorum aut contra-*
plurium, quid pro quo sibi tribuens, recipro- *ctus.*
eæ utilitatis causâ. Contractuum genera *Qui tri-*
 triplicia sunt, quæ in tribus illis formu- *plex.*
 lis; *do ut des: do ut facias: facio ut facias:*
 continentur: Nempe *dum res; pro re: vel*
pro re; opera: vel pro operâ; opera itidem re-
penditur. Ad hæc; omnes species Con-
 ventionum, tam privatarum quam pub-
 licarum, commodè referri possunt. ut *Ejus vñ*
 verò valida sint, eadem ferè requiruntur: *liditas.*
 quæ de promissis ac Juramentis dicta sunt.
 Hæc tamen addi solent: primùm in Con-
 tra-

Et requisita. tractu do ut des; ut indicium fiat occulti vitii: rei furtivæ: malo vel incerto Jure possessæ: servi fugitivi: Tum ut iniquum pretium, ob indigentiam proximi, avarè non exigatur. Quanquam per hoc peccari quidem potest, sed vix Jus vindicationis competere. Nam modus licitationis; uti & æstimatio; ab affectu in rem, à tempore, à copiâ, pendet. & continuò variabilis est.

A licitatione, & abest; conven-tione mu-tuâ pen-det. Inde Conventio, Æqualitatem rei, cum pretio decernit: & si culpâ, fraus, dolus abest; jure rescindi non potest. Eadem ratio est, dum intercedit do ut facias: vel facio ut facias. Merces enim, & mutua opera, aut officium, itidem ex Conventione & consensu partium pendet. Et si

Et standi prout convenit.

ergo Æqualitas, aut certè Proportio, videtur requiri in Contractibus; attamen profectò standum est, prout convenit, & pactum intercessit, modo: absque dolo malo: & ex fide bona.

Hæc est nova synopsis Juris.

Habes novâ hæctenus, sed puto non incommodâ partitione, explicatum compendium, & synopsis Juris. Accuratio- verò ejus tractatio, etsi ex hisce fontibus, facillè deduci posset; tamen non est argumenti à me instituti. Et sunt, qui hæc abundè, & plus satis præstiterunt. Mihi verò mens fuit, ostendere: quatenus Jus constitutum, temperet iis, quæ potuissent penitus charitatem inter homines ex-

Consultò paucis explicata.

tin-

tinguere: si prout necessariò introducta fuerunt, ita ad libitum retenta, vel exercita fuissent. Quoniam autem illud ipsum Jus, si strictè nimis sumatur, exigaturquè; longè potest à Charitate abducere; ideo hujus Tractationis meritò ponendum est.

CAPUT TERTIUM.

In quo ostenditur temperamentum summi Furis per Charitatem. Idquè Admonitione, Consilio, & Exemplo Christi.

Vetus enim illud & tritum sermone *Summè* proverbium: *summum Jus, summam Jus sum-* esse injuriam. *ma crux.* Causa dicti: Quod tria illa; nempe, *Potestas, Dominium, & obligatio,* tam largè & copiosè, jure concedantur; ut facillimè eorum specie ac obtentu, extrema multa contra Charitatem committi possint, citra pœnam & vindictam. *Et causâ dicti exponitur.* Pro- num autem est genus humanum, indulgere sibi: & quæ permittuntur; velut laudata ampliare. Hinc leges iniquæ sæpè conditæ: quæ licentiam potiùs auferent; quàm Jus constituerent. Hinc earum Interpretatio prava: hinc consuetudines quæcunque modò inveteratæ pro legibus.

Exempla hujus licentiæ passim sunt. Nam Potestatis abusus ostenditur. Potestas; primùm tam severè, avarè, arroganter, & superbè exercetur; ut qui parent, vix putentur hominum vice. *Gemit*

*Unde a-
viditas
imperan-
di.*

*Et paren-
di detre-
ctatio.*

*Dominiū
avarum.*

*Furta
provocat.*

*Obligatio
stricta ni-
mis.*

mit genus humanum sub onere iniquæ dominationis : & *rari sunt* admodum, qui in illâ cogitent, *quid debeant : sed tantum, quid possint*. Possē autem existimant, quidquid hîc per leges impunitum ipsis est. Nam de Deo vindice, non est, qui cogitet corde. Cū verò tantum citra metum pœnæ Potestas obtineat ; quid mirum, si dominatus & imperia, credantur humanis majora bonis ? si per vim & bella quærentur ? si obsequi & juberi, inter miserrima censeatur ? Si denique Jus Potestatis præsertim ita auctum, injuria putatur ? Illudquē velut jugum excutere, & libertatem ferro quærere, illustre censeatur : & gloriosum ?

Rerum Dominium Avaritia corrumpit: quæ summo Jure exerceri extremè potest, nullo pænè legum auxilio : quæ adeo proprietatem jusque habendi firmarunt ; ut beneficentiæ, quam Charitas suadet, non sit locus. Ita occupatio ac possessio rerum, avidè ac tenaciter exercita, furta & rapinas provocat : & alienum appetere jubet.

Postremò : obligatio tantum legibus concessa invaluit ; ut ejus velut indagine clausi teneamur. *Laquei ubique & vincula Contractuum aut captionum : è quibus vitilitigium* : & vafra, ac perdita *causidicina*. Adest enim Creditor aut Fænerator potiùs : tum manceps & sector : qui in Jus rapiunt,

rapiunt, & nulla remissione miserè ene-
cant. Ita acerbè & acriter flagitata obliga-
tio; subdola effugia, perfidiam, ac per-
juria creat. Quæ cuncta, quin longè re-
mota sint ab illâ, qua invicem teneri de-
beremus, charitate; nemo est, qui ne-
gare possit.

Meritò itaque nova lex & Institutio
Christi: quæ non venit; solvere hæc Ju-
ris vincula; sed perficere: Meritò inquam
exigit præcipitquè; ut omnia fiant in
Charitate. Et primùm docet: Moderatio-
nem adhibendam esse: ne, quæ licita sunt,
putentur omnia expedire. Deinde suadet:
decedere quandoquè de jure suo: aut se eo
penitus privare, ut exactiùs Charitas im-
pleatur. In primo est Admonitio; in al-
tero Consilium. Illud ab omnibus requi-
rit nominis Christiani professio: hoc à
paucis perfectio. Utrumquè per singulas
Juris partes, explicabo: & officia, quæ
hinc emanant, deducam.

*Effugia
curat
subdola,*

*Hæc cum
est lex
Christi
temperat.*

*Et sæpè
charitatis
causâ ab-
dicat.*

PARS CAPITIS PRIMA.

De Temperamento Potestatis.

Ostensum est libri hujus initio, dese-
ctum Charitatis causam juris extitisse.
Cum hæc ergo gratiâ Christi reparatur;
perfectò necesse est: ut renovet dotes sibi
proprias: iisque quantum fieri potest;
Jus

*Gratia
Christi re-
vocat, do-
tes chari-
tatis.*

*Et pri-
um Æ-
qualita-
tem.*

*Consub-
stantia-
lia.*

*Qua plu-
res ob
causas
debita
nobis.*

*Sed præ-
cipue ob
regenera-
tionem
per Chri-
stum.*

*Unde
fraterni-
tas primi-
tiva Ec-
clesiæ.*

*Cujus de-
cet memi-
nisse.*

Jus constitutum moderetur: ac temperet
Dotum autem harum; prima est *Æqua-
litas*: hanc itaque Potestati in memoriam
meritò revocat. Meritò, inquam: nam
ratio dicit ipsa: quòd ea, quæ sunt ejus-
dem speciei; æqualia sunt: ad invicem: &
ἰσομορία: quæ potissima, & suprema *Æqua-
litas* est. Ut igitur aurum auro, ita homo
homini naturâ par est. Par verò etiam,
non modò ab eodem ortu, & fatu primi
Parentis: sed quod longè majus est; ab
æquali Regeneratione per Christum: Si
enim Propheta dixit; nunquid non Pater
unus omnium nostrum? nunquid non Deus
creavit nos? quare ergo despicit unusquis-
que fratrem suum? Quantò magis nobis
unus Dominus, unus Deus, qui dixit: Pa-
trem nolite vobis vocare super terram: u-
nus enim est Pater vester qui in cœlis est:
vos autem fratres estis. Unum corpus
nempe, unus spiritus: sicut vocati sumus
in una spe vocationis nostræ. Unde illa re-
centis Ecclesiæ fraternitas & communio;
per quam; erant pariter omnes conjun-
cti, imò & uniti: cùm illis esset cor unum
& anima una.

Hujus itaque novæ æqualitatis, in om-
ni Potestate oportet meminisse: si prout su-
mus nomine; & re ipsa, esse volumus
Christiani. Hæc nos docebit: supportare
invicem in Charitate. Hæc monstrabit
offi-

officia, tam his, qui regunt, quàm qui reguntur. Hæc naturalem Potestatem perficiet: dum & quos Deus conjunxit, vetabit separari: & Parentes *ἐυσεργεῖς* efficiet. Hæc, Potestatem in servos, juxta *aman-*monita; quæ ad eam dicta sunt; exerce-*tes.*bit. Hæc denique; Imperium tempera-*Ab illâ*bit exactè adimplendo, quæ ad illud spe-*enim*ctant. Ita; moderatio, constabit omnis *tempera-*Potestatis: ab æqualitate per Charitatem: *mentum*quæ est; æqui & boni consummatissima *omnis po-*regula. *testatis.*

Ea verò; ut tantò meliùs exerceri pos- *Cui pra-*sit; *Prætulit Christus obedientiam gubernat-* *tulit* *Christus* *obsequiū.* *famulatum dominatui: obsequium im-* *obsequiū.* *perio.* Prætulit autem causâ primùm, & *Idque* *ratione.*ratione. Nam dum omnem animam Po-*Idque* *ratione.*testati subdidit; hoc ipso; facillimum *ratione.*officii compendium, securam recti nor-*ratione.*mam, unicum erroris effugium dedit: *ratione.*nempe obsequi libenter: & parere; cui *ratione.*subjectus jure sis. Reddat rationem rectè *ratione.*an secus facti, cui Jus delatum jubendi, *ratione.*obsequii meritum, securum & *ἀσφαλές* *Erroris* *expers.*manet. Prætulit deinde idem, & exem- *Et exem-* *plo.*plo. Nam etsi illi data esset Potestas omnis *Et exem-* *plo.*in cœlo & in terra; tamen noluit ministrari: *Et exem-* *plo.*sed ministrare: regnum fugit: formam servi *Et exem-* *plo.*assumpsit: factus obediens: & quod ipse *Et exem-* *plo.*fecit; faciendum monstravit. Reges in- *Et exem-* *plo.*quit gentium, & qui Jus aliud Potestatis *Et exem-* *plo.*habent,

habent, dominantur : Vos autem non sic, Sed si & consilium meum & exemplum placet ; qui major est vestrum, fiat sicut minor.

*Quod per
fectiori-
bus pro-
posuit.*

*Merito
ab omni-
bus spe-
ctandum.*

*Ut im-
pleatur
officium
guber-
nandi.*

Istud verò re ipsa implere ; id est subji-
ci velle ; & defugere omnem Potestatem ;
etsi tantum est perfectiora sectantium ;
iisque hoc suadetur : Attamen ad omnes
certè, qui præsumunt ; pertinet : memi-
nisse hujusce exemplaris : illud identidem
respicere : illi aptare actiones : & hinc
consummata officia petere : cujuscunque
potestatis. Non est enim ut rectè guber-
net ; nisi qui paratus sit gubernari. Talis
enim, sciet : *officium esse regere, non præ-
mium* : Dominationi definitam esse, à
Deo, & naturâ legem : Summam pote-
statem manasse ab instituto : hoc verò *bo-
no parentium, non commodo gubernantium,
ortum* : Onus esse ; hocce munus. Omne
sub Regno graviore, Regnum esse. Red-
dendam ejus rationem. Itaque habendum
Jus Potestatis temperanter : Nec homini
homine abutendum. Deinde, idem do-
cebit ; parendum etiam Potestati. Hoc
utile : hoc tutum : hoc vel non onero-
sum volenti, vel si fit ; majoris meriti.
Hoc demum errori non adeo obnoxium,
& in reddenda ratione minùs grave.

PARS CAPITIS SECUNDA.

De Temperamento Domini rerum.

Prout ad Temperamentum Potestatis, *Gratia*
Charitas utitur Æqualitate; & hac *Christi*
 ejus velut mensura, æquum Jus guber- *commu-*
 nandi constituit; Ita ad moderationem *nitatem*
 Domini dotem alteram adfert: nempe *suadet.*
communitatem: eamquè quantùm fieri
 potest, suadet revocare. Idquè jureme-
 rito. Nam quemadmodum in corpore *Ostendi-*
 humano, si membra singula, ad se vale- *tur id ex*
 tudinem membri proximi traducerent; *ratione.*
 exempli causa; si hepar aut lien, plus
 attraheret succi quàm necesse fit; debili-
 taretur totius corporis valetudo; Ita si
 unusquisquè nostrum, avidè rapiat ad se,
 quæcunque jure non vetante potest, com-
 moda; nec ea cum proximo communi-
 cet; societas humana multum turbetur
 necesse est. Utile ergo generi humano
 proprietatem, quoad fieri potest, tempe-
 rare communitate.

Cùm autem hoc suadeat ratio, quam *Tum ex*
 adduxi, suadet certè multò magis Chri- *consilio*
 sti consilium: exemplumquè. Nihil enim *exemplo-*
 ipse, ut proprium possedit: possidere *que Chri-*
 suis intimis vetuit: Abdicare & dispertiri *sti.*
 cuncta suasit: Præmium pollicitus id fa-
 cientibus ingens: Poenam comminatus
 gravem

non
 kem-
 fiat
 ubi-
 em;
 um;
 mnes
 emi-
 dem
 hinc
 què
 ber-
 Talis
 præ-
 à
 te-
 à bo-
 um,
 mne
 Red-
 dum
 mini
 do-
 Hoc
 ero-
 eriti,
 um,
 ARS

gravem avaris : Impedimenta maxima dixit esse divitibus : quæ omnia uberiùs , dum de abrenuntiatione agam , explicabo.

Omnes habuerunt omnia communia. Secuti verò sunt id , primi illi , & recentes à magistri scholâ discipuli : cùm nempe in primitivâ illâ Ecclesiâ πάντες ἔχον ἀπαντα κοινὰ , cùm possessiones vendebant & dividebant , prout cuique opus erat : Cùm nullus eorum , quæ possidebant , aliquid suum esse diceret : Cùm denique ita communibus facultatibus uterentur ; ut nec quisquam egens inter ipsos esset. O vitam felicem ! quietam ! Sanctam ! curæ , sollicitudinis , dissidii expertem ! Securi autem ac moderati-

Quod omnes merito debent suspicere. usus rerum compotem ! O vitam inquam sublimem ! & quanquam non omnibus suam , nec in hac depravatione morum præstandam , tamen meritò à cunctis suspiciendam ! & velut speculum quoddam proponendam ! Ad hoc etenim si nos componamus , manabunt exacta officia , rerum dominii rectè exercendi.

Hinc enim moderata acquisitio dominii. Et primùm acquisitio ejus temperata erit : non nimia : non avida. nec plus concupiscens , quàm capere possit : nec omnia sibi rapiens : sed quæ ultra veram necessitatem sunt , proximo relinquens.

Et usus. Deinde in habendo tenacitas , & avara parcitas cessabit : benefica verò & prudens erogatio , non patietur quenquam inopiâ perire.

perire. Denique *amissio Domini*, non te ^{Et quan-}
plus æquo anget: nec torquet: & quæ non ^{doquè de-}
inhianti animo possederis, securus cùm for- ^{relictio.}
tuna volet, dimittes: aut potiùs reddes.
Violatio verò Domini nulla prorsus erit.
Nec *charitas* jus suum cuique integrum ^{Nulla}
relinquens, & severè abstinentiam alieni ^{verò vio-}
imperans, permittet aut patietur; ut da- ^{latio.}
mno aliorum res & facultates nostras au-
geamus.

PARS CAPITIS TERTIA.

De Temperamento Obligationis.

AD moderandam inter homines one- ^{Immuni-}
rosam odiosamquè obligationem; ^{tatem re-}
charitas advocat tertiam, quam posueram, ^{stituit}
dotem suam, nempe *Immunitatem*. Ut ^{Charitas}
scilicet homines solo tantum vinculo mu- ^{per Chri-}
tui amoris nexi, cætera liberi, quantum ^{sti gratiã}
què fieri potest soluti sint ad invicem. Ut
sit nempe *Obligatio*: quam non externa
necessitas flagitet; sed ultro benevolentia
sibi imponat: & præstet.

Hac tantùm, Apostolus omnium se ^{Hæc obli-}
debitorem fuisse ultro professus est: se- ^{gationi}
quutus exemplum Magistri: qui se im- ^{sponde sa-}
pendit nobis: non quòd teneretur; sed ^{tisfacit.}
quia ipse voluit. Nemini ergo quidquam
(inquit Apostolus) debeamus, nisi ut in-
vicem diligamus. Hæc est lex officii apud
bonos:

*Hæc cum-
Et adim-
plet.* bonos : omnia vincla juris , omnem ne-
xum promissi , juramenti , ac Conven-
tionis longè superans : fortiusque adstrin-
gens. Hæc eximia Charitas Christi , urget
optimum quemquè , proximo benè vel-
le : & officia erga eum , implere fide bo-
na. Hæc jubet , nil acerbè exigere : nil
flagitare ingratus , nil etiam velut coactè
præstare : sed dictum effectum sponte ac
libenter reddere : *probitatem ὀρθὴν πίσω*

*Superat
promissa.*

*Jura-
mento
certiorè.
Jura-
menta.*

*Contra-
ctus.*

*Hæc liti-
gio absti-
net.*

*Ut redeat
innocen-
tia.*

*Honesti
voluptas
vera uti-
litasquè
agnoscen-
da.*

habere : certitudine satisfactionis super-
fluas facere cautiones : sponsiones : chiro-
grapha : aliaque , quibus res anxie confi-
tui , inter sibi diffidentes , solet. Hæc ,
(ut cum Cicerone dicam ;) in omni re
contrahendâ , vendendo , emendo , con-
ducendo , locando , in vicinitatibus &
confiniis , æquum & facilem : aliquid de
suo jure concedentem : A litibus verò ,
quantum licet , & paulò plus etiam quàm
licet , abhorrentem esse jubet. Hæc de-
nique in omnibus , quæ summi juris sunt ,
suadet temperare. Ut nempe redeat ,
quantùm potest , prima illa Charitas ,
quam status innocens & incorruptus ha-
buisset.

Ut verò redire possit ; quoniam maxi-
ma perturbatio officiorum esse solet , ab
eo ; quod utilitatis & voluptatis specie ,
blanditur nobis & imponit ; statuendum
omnino semel , firmiterquè decernendum
est ,

est, nil homini utile ac jucundum esse, quod non honestum: nec honestum, quod non utile ac jucundum sit. Nulla enim major & perniciosior pestis, vitam hominum invadere potuit: quàm nescio cujus falsæ utilitatis voluptatisquè æstimatio; & ab honesto utriusquè separatio. Hinc ambitus & avaritia, hinc flagitia, fraudes, perjuria, insidiæ, rapinæ, furta. Hinc quidquid est violandi juris, & societatis humanæ diffrahendæ.

Atqui vel ratio ipsa docet, commodum ac volupe non posse ab honestate fecerni. Nam si id est homini honestum; quod naturæ ejus rationali unicè congruit; idem profectò & bonum ejus, necessario erit: Si autem bonum; certè & utile jucundumquè erit. Idem ergo est honestum, & verè utile: ac jucundum. Deinde, si nihil magis contra naturam, quàm turpitudò; nihil autem magis secundum naturam, quàm vera utilitas; & vera Voluptas; profectò idem verè utile, verequè jucundum, simul & turpe esse non poterit.

Hæc autem sic à Cicerone disceptata; & à veteri Philosophiâ, sine certitudine immortalitatis, sine spe futuri præmii, sine metu extremæ pœnæ, ex solâ consideratione veri, ac decentiâ virtutis, agnita ac præcepta: quantò magis nos concernunt

Quæ ab invicem separari non posse demonstratur.

Id maxime decet Christianos.

nunt Christianos! vitæ æternæ securos, & aut mercedis, aut supplicii magnitudine, meritò excitandos terrendosve? Quanto, inquam, magis nos decet, fucam hanc falsamquè utilitatem ac voluptatem, aspernari: & spe futuræ veræquè felicitatis contemnere? *Quid enim prodest homini, mundum lucrari, & animæ detrimentum facere? aut quæ commutatio falsæ brevissquè voluptatis, cum jactura illius, quæ nos olim vera & immutabilis manet?*

Deliberari in electione recti, turpe.

Itaque non flagitia modò viro bono fugienda: etsi illa emolumentum aut oblectatio apparens, commendet: sed etiam illa deliberatio: an levi saltem; vel, quæ dubia videatur, culpâ, deferendum sit officium, sectandi commodi, aut voluptatis, causâ. In tali enim deliberatione facinus inest: nec unquam ea sunt deliberanda, in quibus ipsa deliberatio turpis est. Ut ergo dubitare, quid rectum sit, virum bonum non decet; (id enim naturâ apparet:) ita multò magis quæ dubitet, nefas committere.

Vii & fametantum aut pœne causâ illud retinere.

Denique cum pauci sint, qui delicti ignoratione ac impunitate propositâ, abstinere velint injuriâ, pluresquè famam & pœnam, quàm Conscientiam vereantur: Ideo, ad firmandum animum, hic murus fit aheneus; hæc lex interna vitæ innocentis; nil conscire sibi: & non ullo
respe-

respectu, imò non necessitate, non electione, sed omnino naturâ, usu, & consuetudine bonum esse. Ita enim demum ultro & facilè implebimus officium, quod Charitas dicitur.

Jam verò ut ostendam, quæ dicenda de Charitate, proposueram; cuncta me absoluisse: revocanda est definitio ejus, & dictis applicanda. Cùm ergo definiverim Charitatem; esse Propensionem animi erga proximum benignam, benevolam, beneficam: ita eam partitioni Libri hujus attribuo. Propensio benigna, propriè pertinet ad Potestatem: cui annexæ virtutes: *Clementia, Modestia, Comitas*, aliæquæ quas ὁμιλιτικὰς Aristoteles vocat: & quæ æquant, quâ possunt inter se homines: etiam si jure Potestatis impares & inæquales. Propensio benevola, danda est Obligationi: quæ sponte omne debitum supplet, prævenit, superat: & virtutes huic fini proprias habet: nempe *Fidem*, & καλοκαγαθίαν, seu libenter se communicantem bonitatem: non curantem quæ sua sunt: modò satisfaciatur, quod sibi ipsa imponit, officio. Propensio denique benefica ad dominium rerum spectat: quæ efficit, ut sint τὰ πῶν φίλων κοινὰ: utitur quæ virtutibus eò pertinentibus, & avaritiæ adversis. Quæ omnia partim in dotibus primitivæ charitatis, partim in juris

*Ostenditur
charitatis
officia
exactè
tractata
esse.*

*Nempe
benignitate
potestati.*

*Conver-
sitivas*

*eximi-
am pro-
bitatem
Benevo-
lentiam
obligatio-
ni.*

*Omnia
amicorū
cōmunia
Benefi-
centiam
Dominio
attribu-
tam.*

H con-

constituti effectu ; partim deniquè in temperamento ejusdem , tribus prout promissi Capitibus , ostensa sunt : atque demonstrata.

APPENDIX LIBRI SECUNDI.

De Amicitia.

Explicata universalis charitati. Post deductum explicatumquè Charitatis munus , supervacaneus forsàn hic Tractatus de *Amicitia* videri poterit. Eò quòd per illam , (inquit Cicero) adeò contracta est res, & adducta in angustum; vt omnis Charitas, aut inter duos existat, aut inter paucos : *Dilectio verò Christiana diffusa* (vt Apostolus ait) in cordibus nostris, angustias istas minimè patitur : & se extendit ad omnes: Attamen cùm hæc tam universalis, præter conatum & bonam voluntatem, vix ferè aliud præstare possit; Ea verò quæ cum paucis intercedit, faciliùs frequentiusquè; implet officium; Ideo non abs re erit, celebre hoc amicitiae munus, & nomen, non præterire: Et, Appendicis saltem loco attexere, quæ de illâ præcepta traduntur. Ita & Christianâ illâ eximiâ charitate, (quæ omnibus omnia:) imbutus animus, voto & studio dilatabit viscera sua: quotiesquè fuerit modus, factis exeret: Et per amicitiam, ex totâ quam amare tenemur societate, generis humani, fecer-

Amicitia etiam qua inter paucos merito tractanda.

secernet sibi quosdam : conjunctione ac Consuetudine magis intimâ. Vt fructum nempe mutuæ dilectionis, quem nec facile præstare cunctis, nec ab omnibus habere exactè potest, à paucis saltem plenè capiat, iisdemq; vicissim rependat.

Amicitiam itaque definitio : vt fit mutua Definitio
Constans ac beneuola animorum sibi similitum eius
in bono consensio Ex definitione hac, & origo & proprietates eius vera, patet. Origo ex similitudine. Origo enim; est *similitudo animorum*: cum nempe ingenio, iudicijs, studiis, moribus denique congruimus : tum facile suam quisque naturam in alio diligit : & vt compari gaudet : fruiturq;. Nil verò est hac consensione iucundius : nil quod illiciat, quod ad se attrahat, imò quod rapiat magis.

Conciliatrix itaque amicitie est *similitudo* Conservatio ex virtute. sed haud firma ac diuturna : nisi accedat proprietates in definitione posita, vt nempe, sit *in bono*. Vt enim similitudo gignit amicitiam; ita protectò *virtus* sola eam educat, continet, conservatq;. Vnde certum est, non posse eam veram esse, nisi inter bonos.

Si enim *ex similitudine vitiorum* aut criminum, oriatur; ea non amicitia erit, sed Non potest esse inter malos. factio : conspiratio : sceleris societas : & exinde brevis tantum, temporis & necessitatis causâ, inita conjunctio : per quam cupiditatum vicissim ministri & adiutores fieri

possunt : verè amici nullo modo possunt. Quin imò, infida hæc improborum confensio, quam non amor, sed facinus jungit & æquat, in acrem discordiam facile mutatur. Nempe, dum scelus admittunt, superest constantia: eo peractò, incipiunt invicem abhorrere, & se mutuò odissè.

Si deinde *amicitiæ* proveniant *ex utilitate* tantùm, commodo, rebusquè *exterioritate sola* nis; & si eatenus colantur, quantum *constat.* pro sunt; Ejusmodi primùm *instabiles sunt* & infirmæ: dum, quod utilitas conglutinat, eadem commutata, ac cessans, dissolvit. Deinde, *subdolâ simulatione tectæ*, & fiduciam mutuæ benevolentix non habent: & omnia semper iis suspecta: & suspensa: denique vel in occultam invidiam, vel æmulationem ac contentionem apertam, ac demum in dissidium vertuntur. Tales plerumquè sunt *forenses illæ ac fucatæ familiaritates.*

Si deniquè *ex vano lenocinio Consuetudinis*; ac consecratione communionequè *Nec lenocinio consuetudinis.* eorundem sed levium inaniumquè studiorum, ineantur; Fastidium mox sui, nullo firmo nixæ fundamento adferunt: & amicitiæ nomen non merentur, sed *sodalitii levis*: sola conversatione, non autem amore vero sociati.

Necessariò itaque consequitur, ut *inter bonos*

bonos tantum sit Amicitia. Primùm ; quia *Denique*
 amor amicitiae parens est , amoris autem *non est ni-*
 causa , bonitas vera. Deinde ; quia dotes *si inter*
 Charitatis , quas hoc libro deduxi , bonis *bonos.*
 tantum insunt. Denique : quia viri boni
 causas dissolutionis ac diffidij non habent :
 quas vitia & potissimum avaritia & Am-
 bitio adferunt : pestis vtraque amicitiae.
 Ideoque soli *eam colere summâ fide* , Chari- *Verè ta-*
 tate , Constantia , Justitiaque possunt. At- *les præ-*
 que ita præceptis opus non esset , si inter *ceptis*
 verè bonos amicitia esset. Sed cum vitarent. *non ege-*
 hæc communis, in qua versamur ; & Con-
 ditio humana , adeo non habet verè & *Sed in*
 perfectè bonos , vt *optimus ferè censendus vita com-*
 sit , qui minimè malus : Ideo , viros eximie *muni*
 bonos voto expetere ; quales verò fors *egent.*
 communis fert , oportet recipere. Itaque
 constituendæ , colendæ , retinendæ , & (si
 ita aliquando vera necessitas tulerit ;) de-
 ponendæ amicitiae , præcepta proponam.

In constituenda Amicitia , iudicium exac-
 tum requiritur. Illud enim dictabit ; Pri- *Præcepta*
 mùm ; *amicorum delectum* : vt capias nem- *constitu-*
 pe probos : similes tui , seu pares : tum *enda a-*
 verò opportunos. *Moram* deinde : ut in- *micitiæ.*
grediaris , non irruas in Amicitiam. Crescat *primum*
 lentâ consuetudine benevolentia. Et, quod *iudicium*
 proverbio tritum est , multum falis con- *Mora*
 sumas , antequam arctè contrahas. *deinde.* Fir-
 mum denique Propositum : ut amicitiam,

Firmum demum propositum. quam studio perspecto, & consuetudine adjuncta susceperis; *constanter conservare statuas.*

Præcepta colendæ amicitia. *Ad colendam Amicitiam*, primùm facit *vicissitudo officiorum*. Quæ mutuò & libenter sunt impendenda: iisque se vincire decet, & arctius adstringere: sed cum hoc monito ut dicitur, *ad aras tantum*. Et hæc lex in amicitia sanciat: ut neque rogemus res malas, inhonestas, iniquas: neque faciamus rogati. Virtutum enim schola ac Palæstra, esse debet amicitia: non vitiorum officina: Mater & Nutrix Probitatis: non Cupiditatum ministra. Alter amicitiaæ cultus, est *Beneficentia*: quæ opitulatur: & rem confert. Eam verò nec flagitare decet. Nec ut flagiteris; expectare. Promptè & ultro deferri debet: Et propensiores esse debemus ad largiendum, quàm ad reposcendum: ut hæc inter bonos honesta sit certatio: uter alterum benefaciendo superet. Tertiò coluntur Amicitiaæ, *consensione voluntatum ac iudiciorum*. Nam cum Amicitiaæ vis sit in eo; ut è duobus unus quasi animus fiat: id obtineri profectò non potest, nisi omni dissensione inter amicos sublatâ. Ea verò, ut tollatur; aperire sibi mutuò amici debent, pectus purum: candidum: simplex: &, ut iudiciis consentiant; fociare vitæ consilia: eaquè fidenter, & dare: & expetere. Cæterum

Ex beneficentiâ.

Ex consensione voluntatum.

terùm cavendum est : ne ex assentiendi ^{Sed sine}
 consuetudine, assentatio, quæ vitiorum ^{assenta-}
 adjutrix est, subrepat : imponatquè no- ^{tione.}
 bis. Et, *ne censura locum suum in amicitia*
amittat : quem profectò obtinere debet.
Nam monere ; & moneri, proprium amici-
tiae. Alterum ; ingenuâ quâdam, non ^{Et cum}
 acerbâ, nec asperâ facere decet libertate : ^{censura}
 alterum ; non repugnanter, sed benigne ^{prudenti.}
 acceptare : & non aliter ; quàm dum seip-
 sam mens admonet : atque redarguit. I-
 taquè *sicut rigor nihil indulgens ; ita adula-*
tio, procul sit Amicitia : quæ *constans &* ^{Quæ de-}
una semper, nil patitur varium : & fictum. ^{scribitur.}
 Nihil verò potest esse tam flexibile, tam
 devium ; quàm animus ejus, qui ad alte-
 rius non modò sensum & voluntatem, sed
 etiam vultum, nutumquè convertitur.

Supersunt præcepta retinendæ ac con- ^{Præcepta}
 servandæ constanter amicitiae. Difficilli- ^{retinendæ}
 mum enim est, eam ad extremum usque ^{amicitiæ.}
 diem perducere : & tam multa ei impen-
 dent ; ut ea subterfugere, non modò sa-
 pientiae, sed etiam felicitatis, res esse vi-
 deatur. *Retinetur tamen ; primùm conni-* ^{Connive-}
ventiâ & dissimulatione levium vitiorum. ^{re ad le-}
 Dum, quemadmodum Parentes liberis ^{via vitia}
 modica ignoscunt ; nævos eorum vel ipsi ^{oportet.}
 non vident ; vel coram aliis tegunt ; non
 acriter de ingeniis eorum judicant ; sed
 sæpe aberrant ex amore ; Ita & nos, vel-

lem, in amicitia, sic errarem: & isti Errori, nomen virtus posuisset honestum: Non damnare, inquam, amici mores oportet: sed quandoque *benignâ interpretatione lenire*. Exempli causa. *Parcius hic vivit; frugi dicatur. Plus æquò liber; rectus fortisque habeatur. Iracundior est paulò; acres inter numeretur.* Profectò hæc res, & jungit, & junctos servat Amicos. At nos virtutes ipsas invertimus. *Probus quis nobiscum est; multum demissus & abjectus dicitur: pro benefano ac non incauto; fictum astutumque vocamus: simplicior quis; Comuni sensu plane caret: inquitur.* Eheu quàm temere in nosmet, Legem sancimus iniquam. Nam vitis sine, nemo nascitur, optimus ille est, qui minimis urgetur. Vitia, inquam, erunt; donec homines. Sed neque hæc continua: & sufficit, si *meliorum interventu pensantur*. Statuenda itaque est, & appendenda velut libra, ac statera quædam: in quâ, *si vitis amici, bona præponderant; affectu erga eum inclinemus*: idem & Nos ab eo habituri. Atque ita, libratis & toleratis utrinque moribus, facilè amicitia retinebitur. Eòdem facit; tempestivè prævidere, alia: quæ amicitia evenire solent incommoda.

Prævidere tempestivè opus Dirimit enim eas sæpe, ingenii humani morumque mutatio: quam ut plurimum fortunæ vel prosperæ, vel adversæ, adfert

varietas. Tum verò etiam ; cùm incidit *amicitiæ*
tempus : ut non idem utrique amicorum *incon-*
expediat. Denique aliquando faties quæ *moda*
dam capit: cùm omnia inter se profuderê:
& nihil est reliquum ; quod à se vicissim *Quæ re-*
expectent, requirantve. Hæc talia, inquam *consen-*
maturè sunt prævidenda : & contra ea, pa- *tur.*
randa in animo præsidia ; constantis bene-
volentia. Quam ipsi ultro primiquè ad-
feramus ; securi mutuæ vicis. Nam hoc *Amoris*
profectò philtum amicitia: ut *si velis* *illicium*
amari; primus ames. Contra quam faciunt *amor.*
plerique: qui perversè, ne dicam impu-
denter, *amicum habere volunt, quales ipsi*
non sunt.

Quod si tale quid evenerit ; ut necessa-
riò continuatio ac velut *cursus amicitia si-* *Præcepta*
stendus sit ; Tum verò danda est opera, ne de amici- *deponen-*
in odia discordiamquè desinat. Consuetudo tæ,
potiùs conjunctioquè, quàm benevolentia cesset.
Dissuendæ amicitia magis ; quàm discinden-
dæ : extinguendæ ; non opprimendæ :
& deniquè *familiaritates sint depositæ ; non*
inimicitia susceptæ.

Hæc ferè sunt ; quæ ex Cicerone po- *Conclu-*
tissimùm, sed in ordinem certum reda- *ditur hic*
cta, de amicitia dicenda habui. Cæterùm, *locus.*
cùm ea sit amicorum raritas, quam per-
hibet authoritas veterum : vix aliquot pa-
ria veræ amicitia numerantium: Ea verò
fit ejusdem, non utilitas necessitasquè

Cum ad- tantum; sed suavitas etiam ac dulcedo;
hortatio- ut verè eam, huius vitæ unicum condi-
ne. mentum ac delitium vocare possis: Pro-
 fectò tanto majori curâ studioquè procu-
 randa, colendaquè est: & censendum:
miserrimam omnino vitam ejus esse: qui nec
diligat quenquam, nec ab ullo diligitur. Con-
 tra verò, beatam eius: qui habet, cum
 quo fruatur prosperis rebus: & adversas
 mutuâ ope ferat.

